

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASET İKTİSAT KÜLTÜR DERGİSİ

15 Mart 1957 — 60 Kuruş — Cilt VI.

Sayı: 72

Tel : 27531 — Posta Kutusu 131 — Ankara

İÇİNDEKİLER

ARTIK VAATLER GERÇEKLEŞMELİDİR .	1
ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :	
Partilerarası Münasebetler; Meclis Başkanlığı ve Tarafsız Hakem İhtiyacı; Fikir Adamının Tekliği; Politikadan Temizlenen Mabet; İstanbulun Fethi ve Kolomb'un Yumurtası; Bütçe Görüşmelerinde Fiatlar; Para Miktarı Çok mu, Yoksa Karar mı? Metin Toker Hâdisesi; Türk - İş Tebliğinin Düşündürdükleri; «Sınıf Mücadelesi» mi? Herkes Gider Mersine... Birleşmiş Milletler ve Kıbrıs; Birleşmiş Milletler ve İsrail; Birleşmiş Milletler ve Cezayir	3—11
Başbakanın Hataları ve Delilsiz İsnatları.	
Dr. Muammer AKSOY	12

İNCELEMELER :

İcra Organı Karşısında Hâkimlerin İstiklâli — III.	Dr. Münici KAPANİ	14
İktisadî Gelişmede Devletin Rolü	Prof. Dr. H. C. RICHARD	16
FORUM'un İKTİSADİ MÜŞİRLERİ — Son İktisadî Gelişmeler		17—18

OKURLARIN FORUMU :

Türk İnkılâbı ve Siyasî Partiler (T. Ağa-oğlu); Muhalefetin İhaneti (A. Naıl); Aydın Kişi Noksanlığı (İ. Kapıcıoğlu)		17—20
---	--	-------

KÜLTÜR ve SANAT :

Betik Edebiyatı		20
Nermin MENEMENCİOĞLU		20
Millî Eğitimimizin Birkaç Meselesi	Cavit Orhan TÜTENGİL	21
Resim : Kaygısız, Korkusuz, Boşluklar ...	Bilge KARASU	22

Artık Vaatler Gerçekleşmelidir

Bütçe müzakerelerinin sonlarına doğru sarfedilen tatlı sözler sayesinde, siyasî hava, hiç beklenilmeyen bir anda birdenbire değişiverdi. Gazetelerin çoğu, bunu "bahar havası" olarak adlandırdılar. Kapkara kış gününden sonra güneşin doğması herkesi ne kadar sevindirirse, yeni gelen bu güzel vaatler de, demokrasinin memleketimiz için biricik doğru devlet rejimi olduğuna inanan herkesi biraz ferahlandırdı. Fakat mart ayında sadece bir kaç gün süren güneşli havalarda, tabiatın bir al-

datışı olarak, çiçeklerin erken açıp meyvelerin mahvolmasına nasıl sebebiyet verirse, siyasî havadaki aldatıcı vaatler de, ümit çiçeklerinin ve sosyal meyvelerin heba olmasından başka bir gayeye hizmet edemezler.

Muhalefet yıllarında siyasî tarihimizin ümit güneşi olarak doğan D. P. nin, iktidara geçtikten sonra, pek çok defalar, taahhütlerinin tam aksini yaptığını bilen ve unutmayan şahıslar, artık sadece vaatler karşısında kâfi derecede sevinmek hassasını kaybetmiş bulunmaktadır-

lar. Geçen acı tecrübelerden sonra, şüpheliliklerinden dolayı onları itiham etmeğe de imkân yoktur.

Fakat rejim buhranı öyle bir noktaya ulaştı ki, bu yeni vaatleri, bir müddet için olsun ümitle karşılamak ve bunların gerçekleşmesini temenni etmemek hatalı olur. Menderes'in lisanındaki sürprizli değişmeyi iyi niyete yormak, bunun altında muhalefeti parçalamak gibi gizli maksatların saklı olduğunu şimdilik kabul etmemek, kanaatımızca memleketin hayrındır. Evvelâ, unutmamak gerekir ki, her

devlet adamı hata edebilir. Hatasını farkedip te doğru istikamette yürümek isteyen devlet adamlarını desteklemek, her vatandaşın vazifesidir. Yeter ki, vaatler *derhal* fiile inkilâp etsin!

Bundan başka, demokrasinin asgarî şartlarını gerçekleştirmek maksadıyla, muhalefetin bu gün yapmağa mecbur olduğu işbirliğinin, ciddi olmyabilecek vaatler yüzünden tehlikeye maruz kalma-yacağını ümit etmek isteriz. Zira rejim buhranı, artık öyle bir hadde ulaşmıştır ki, iktidar partisi lideri demokrasi istikametine yönelmedikce, "muhalefetin işbirliğinin; hattâ icabında birleşmesinin" kaçınılmaz bir zaruret olarak kendisini kabul ettirmesi lâzımdır. Ne D. P. nin şu veya bu manevrası, ne de muhalefet partilerinin anlayışsızlık, inat veya gururları, buna mani olmamalıdır.

Eğer bu yeni vaatlerin, rejimi hedefe doğru götürmesini istiyorsak, demokrasi istikametine karşı-mıza çıkan kilitli kapıya ait anahtarın kimin elinde olduğunu bilmek zarureti vardır: Başbakan 26 şubat-taki konuşmasında, "İsmet İnönü isterse, mutlaka bir kör döğüşü halinde devam ettirilmek istenen iç politika kavgalarını, iyi ve doğru bir yola tevcih edebilir ve isterse, buna muktedirdir... İsmet İnönü tecrübelerini ve prestijini ortaya koyduğu takdirde, hepimize elem veren bu şekildeki politika mücadeleleri ortadan kalkar" demektedir. İşte bizim iştirak edemediğimiz görüş budur. Bugün yalnız muhalefetin değil, tarafsız ve hattâ demokrat partili bütün aydınların üzerinde ittifak ettiği hakikat, rejim buhranını *k o l a y c a* halletmek kudret ve imkânının, herkesten çok iktidar partisi lideri ve başvekili olan Adnan Menderes'in elinde bulunduğuudur.

Menderes'in, grup arkadaşları üzerindeki sihirli ikna kudret ve kabiliyeti, hürriyet rejiminin yeniden kurulması istikametine işleyecek olursa, 1948-1952 seneleri arasındaki Demokrat Türkiye'ye, bir hafta içinde tekrar kavuşabiliriz. Ana hakların sağlandığı böyle bir idare sistemine, yani Hukuk Devletine karşı memleketimizin duyduğu ihtiyaç hayattır.

Bu istikamette atılacak ilk adımın neden ibaret olduğunu tesbit hususunda, Başbakan'ın kimse ile müşavereye ihtiyacı yoktur. Bu sebeble, kendisinin muhalefete hita-

ben sarfettiği "konuşmalar yapmağa amadeyiz" yolundaki sözünü, ilk adımlar bakımından lüzumundan fazla bir tevazu saymak gerekir. Zira 1950 den beri neler yapılması lâzım geldiği halde yapılmadığını ve neler yapılmaması lâzımgeldiği halde yapıldığını, Adnan Menderes'in pek iyi bildiğine şüphe yoktur: Muhalefet lideri Celâl Bayar'ın sağ kolu ve Demokrat Partinin sözcüsü olan Adnan Menderes'in, hangi vaatler sayesinde iktidara geldiğini unutmamasına imkân var mıdır? İktidara gelmek için millete karşı en sarıh sözlerle girişilen taahhüt, anti-demokratik kanunları kaldırarak hürriyet ve demokrasi rejimini bütün şümülüyle gerçekleştirmekten ibaretti: "Başka milletler hürriyet meselesi bahis mevzuu olduğu zaman, "geç bu dâvayı, biz onu halledeli 150 sene oldu" diyorlar. Biz ise 150 seneden beri hürriyetin peşinde koşmaktayız. Artık sabrımız kalmamıştır. Biran önce neticeye varmak istiyoruz... Herhangi bir millet bir şeyi istemiştir de, o olmasın. Tarih bunu kaydetmemiştir. D. P. nin rehber olduğu, hürriyet dâvasıdır".

(Bayar, 24.9.948 Şile nutku)

"Dâvamız müsterekdir ve hepimizin ruhunda yer almıştır. Bunun uğrunda feragatle çalışmayı, evvelâ vicdanımıza, sonra milletimize taahhüt etmişizdir. Bu taahhüt nedir? Bu taahhüt, Demokrat Parti programını tahakkuk ettirmektir. Bu takdirde bu millet, hürriyete sahip olacaktır." (Bayar, 22.8.948 Çeşme nutkundan).

"Milletin, Demokrat Partinin lisanında ve hareketinde bu kadar katiyetle ifadesini bulmuş olan iradesi, antidemokratik kanunları, sonbahar yaprakları gibi yerlere serecektir... İlk kurulduğu günden beri Demokrat parti nasıl bir istikamet takip etmiş ve hangi şeylere bağlanarak hareketini nizamlamış ise, bundan sonra da prensiplerinden ve yolundan ayrılmak hatasına aslâ düşmeyecektir." (Bayar, 10.10.948 Düzce nutkundan) "Biz vatandaş hak ve hürriyetini tanımayan zihniyetin düşmanıyız." (Menderes, 20.6.948 Kütahya nutkundan).

Demokrasi ve hürriyet rejimi alanında ki bu kat'i vaatlere rağmen, demokrasinin temelini teşkil eden ana hak ve hürriyetler, 1952 den ve hele 1954 ten bu yana, adım adım kısıldı ve antidemokratik kanunlar eksilecek yerde durmadan çoğaldı. Demokrat Parti, kalkınma uğruna, amme hürriyetlerinin ve demokratik müesseselerin

ihmal edileceği görüşünü temsil eder oldu. Halbuki devamlı ve sağlam temellere dayanan bir kalkınmanın dahi, ancak demokratik rejimin garantileri sayesinde ve hürriyet havası içerisinde mümkün olduğunu, muhalefet sözcüsü sayın Adnan Menderes ne güzel ifade etmiştir: "Temeddüh edebiyatının ve boş vaatlerle milleti aldatarak ayakta durabilmek politikasının parolası haline gelen **kalkınma plânları lâflardan bahsedilmesini iştihâya, bu memleketin artık tahammülü kalmamıştır**" (Menderes, 25.1.943 Eskişehir nutku). Görülüyorki, hürriyet içinde olmasa bile her iktisadî kalkınmanın, milleti saadet ve refaha götürebileceğini iddia etmeye, - materyalizmin aldatıcı felsefesi yüzünden, düşünüş sistemi teşevvüğe uğramış kimselerden başkalarının samimi olarak inanmasına imkân bulunmadığını - Menderes de pek iyi bilmektedir.

Esasen, bir partinin iktidara gelirken, gerçekleştirilmesini millete karşı vaat ve taahhüt ettiği prensipleri terketmesinin, yalnız millete değil, bizzat o partiye de zarar vereceği hakikatini, Demokrat Parti lideri, 1948 de veciz bir surette ifade etmiştir: "Bize bol bol vaatte bulunuyorsunuz diyorlar. Biz yapamayacağımız şeyleri değil, yapılması mümkün olan şeyleri vaadediyoruz. Bu millet er geç Demokrat Partiye beslediği itimadı iktidara getirmek suretiyle gösterecek, biz de vaadettiğimiz şeylerin halledilmesinin ne kadar kolay olduğunu isbat etmek imkânını bulacağız" (Bayar, 25.1.1948 Eskişehir nutku). "Biz biliyoruz ki, bir kere nizamname ve programı ile millete vaadettiği esaslardan biraz dahi ayrılmak bedbahtlığa düşen parti, bir sathı mailde sonuna kadar düşmeğe, hattâ dağılıp yok olmağa mahkûm bir teşekkül haline gelmiştir." (Bayar, 10.10.1948 Düzce nutku).

Demokrat Partinin, programıyla ve seçim beyannamesiyle millete karşı yaptığı esas vaadi, yani demokrasi ve hürriyet rejiminin tamamlanması yolundaki taahhüdünü yerine getirmesi şöyle dursun, tam aksi istikamette hareket etmesi, haklı şikâyetlere yol açtı Bu ikazlardan faydalanılarak hata düzeltilecek yerde, seslerin susturulması suretiyle, davanın geçici ve zararlı bir surette zahiren halledilmesi yoluna gidildi.

Demokratik gelişmede, geriye doğru ilk büyük adım, seçim emniyeti alanında atılmıştır. Muhalif partilerden birine rey veren Kırşehir cezalandırıldı. Arkasından, muhalefetin işbirliği yaparak müstakbel seçimlerde iktidara gelmesi yolu tıkanmak istendi. Seçim hakkını lüzumsuz yere sınırlayan bir çok kayıtlarla, karma liste men edildi. Muhalefetin radyodan faydalanma imkânı ortadan kaldırılmak suretiyle seçim eşitliği ihlâl edildi (6428 sayılı kanunun getirdiği değişiklikler).

Bir kere totaliter devlet anlayışı "sathi maili" ne girildi mi, her hareket, biraz daha aşağıya doğru kaymaya sebep olur: Seçim müessesesinden sonra sıra demokrasinin en büyük direklerinden biri ve belki de birincisi olan Adalet Mekanizmasına geldi. Hâkimler, iktidara ve muhalefete karşı birtaraf kalmakta ısrar ediyorlardı. 6422 Sayılı Kanunla, Temyiz Mahkemesi üye ve başkanlarının bile Vekil'in arzusuna göre istenilen anda derhal emekliye sevk edilmesi imkânı hazırlandı. Ve bu kanun "lüzum hasıl oldukça" tatbik edildi.

Muhalefetin ve Mahkeme istiklâlinin maruz kaldığı darbe karşısında, bazı Üniversite hocaları seslerini yükseltmeğe başlayınca, 6435 sayılı kanunla Üniversiteye en büyük darbe vuruldu. (Zaten 6185 sayılı kanun bu yolda zemin hazırlamıştı). Hocalar, istenildiği anda ve hiç bir sebep gösterilmeksizin Maarif Vekili tarafından vazifeden uzaklaştırılabilecekti; ve uzaklaştırılmaktadırlar. Sözü geçen kanunla aynı zamanda, idarenin tarafsızlığını gidermenin şartları da yaratılmış oldu.

Demokrat parti grubunun canlanması neticesinde, rejim hususunda büyük vaatlerle dolu bir programla işbaşına gelen 4. Menderes hükümeti de, kısa bir zaman sonra taahhütlerini tamamen unuttu. Bununla da kalmadı, eskilerine yeni ve çok daha sert antidemokratik kanunlar ilâve etti. Yeni hedefi, demokrasimizin maruz kaldığı tehlikeye dikkati çekmek suretiyle kendisine düşen vazifeyi yapmağa çalışan basının teşkil etti. Demokrasinin en mühim direklerinden biri olan Basın ve tenkit hürriyeti 6732 ve 6733 sayılı kanunlarla, hiç bir demokraside benzerine rastlanmayacak derecede kısıldı. (Esasen 6334 sayılı kanunla bu istikamette ilk adım atılmıştı).

Antidemokratik istikametteki gelişmeyi millete anlatmak hususunda elde kalan biricik vasıta, durumu, siyasî toplantılarda halka izah etmekten ibaretti. Antidemokratik gelişmenin vüs'ati ile mütenasip olarak halkın, muhalefete geniş ölçüde sevgi ve ilgi göstermesi üzerine, bu kere de toplantı hürriyeti, demokrasilerde benzerine yakından veya uzaktan rastlanmayan 6761 sayılı kanunla bertaraf edildi. Bu kanunun idari makamlar tarafından tatbik edilmiş tarzı, bizzat kanunun metnini de gölgede bıraktı.

Görülüyor ki, rejim buhranının sebebi, iktidarın, "amme hürriyetlerini, Anayasanın ruhuna ve demokrasi rejimine aykırı olarak zedelemesi" ve demokrasilerde hava kadar zaruri olan siyasî musamahayı göstermemekte ısrar etmesidir. O halde içinde bulunduğumuz ağır ve zararlı havanın derhal düzelmesi, iktidarın elindedir. Siyasî hayatımızı tekrar aydınlığa çıkarmak şerefi, ne kadar iktidara ait olacaksa, bunu gerçekleştirmemenin mesuliyeti de, aynı derecede ona râcidir.

Demokrasi istikametinde mana ifade edebilecek ilk adım, şüphesiz, 1950 den sonra kabul edilmiş bütün antidemokratik hükümleri ortadan kaldırmak olacaktır: Bu arada, Ceza Kanununun 486 ıncı maddesindeki iddia müdafaa masuniyetini tehlikeli surette sınırlayan 6123 sayılı kanunun getirdiği değişikliği de unutmamak gerekir.

Bu gibi hüküm veya kanunların derhal kaldırılması, rejim buhranının giderilmesi yolunda atılacak, mana ifade eder en küçük adımı teşkil edecektir. Böylece, geriye gidişler ortadan kaldırılmış; ve D. P. nin, tam demokrasi istikametinde vadettiği ileri adımların gerçekleşmesi için imkân hazırlanmış olacaktır.

Konuşma ve müzakereler ancak bu ikin-

ci safha üzerinde olabilir. Bu hususta birbirinden farklı görüşleri temsil etmek mümkün. Fakat bize öyle geliyor ki, bu noktada bile, bazı esasların kabul edilmesi lüzumu tamamen belirlemiştir: Siyasî hayat-taki zararlı gizliliği kaldırarak halkın ve basının idare edenleri mürakabe etmesine imkân vermek için ispat hakkını tanımak; siyasî hayatımızın alabilirdiğine şiddetlenmesine mani olmak ve milletin Mecliste daha âdil ve gerçek bir surette temsil edilmesini mümkün kılmak maksadıyla nisbi seçimi kabul etmek; mahkeme'lerin istiklâlini garanti eden bir yüksek hâkimler şûrasını ve kanunların Anayasaya uygunluğunu kontrol eden Anayasa Mahkemesini kurmak ve grev hakkını tanımak gibi.

Fakat Başbakanın millette yeniden uyanık umit ışıklarını söndürmemesi için, herşeyden önce keskin kanun hükümlerinin en kısa zamanda kalktığı müjdesine ihtiyaç vardır. Bunun ne kadar zaruri ve âcil olduğunu sayın Adnan Menderes'in aşağıki satırları pek veciz bir surette ifade etmektedir: "Bazı keskin kanun hükümlerini, her zaman tatbik edecek değilim, icabında tatbik ederim, diye elde bulundurup, istenilenlere karşı ve istenildiği zaman tatbik etmek, devlete ve hukuk telâkkisine yakışacak hallerden değildir... Sadece kanunların hakimiyetini temin etmekle, demokratik bir idare kurulmuş olacağı iddiasını kabul etmiyoruz. Kanaatimiz odur ki, Anayasanın ruhuna ve metnine ve dolayısıyla vatandaşlık haklarının tam teminat altında bulunması esasına aykırı düşen bütün hükümlerin kaldırılması, hakikî demokrasinin kurulması ve hukuk devleti prensibinin tahakkuk edebilmesi için kat'î bir zarurettir." (Demokrat İzmir'in Menderes tarafından yazılan 3 Şubat 1947 tarihli baş makalesinden).

Onbeş Günün Notları

X Partilerarası Münasebetler

Bütçe müzakerelerinin sonuna doğru umulmadık bir vaziyet meydana çıktı. Bütçe üzerinde muhalefet partileri hararetle tenkidlerde bulunurken Başbakan, yapılan tenkidleri itidal ve anlayışla karşıladığını ifade etmekten ziyade, muhalefet partilerinin den biri hakkında nazikâne bir dil kullanıp, hücumu bütün şiddetiyle Hürriyet Partisine

ve C. M. P. ye teksif etti. Bazı yorumculara göre, Başbakan bir taşla bir kaç kuş vurmaya ister görünüyordu. Bunlar, zaman zaman yaptığı gibi, etrafta yeniden bir umit uyandırıp, tenkidlerin şiddetini azaltmak, aynı zamanda ve en ehemmiyetlisi, muhalif partiler arasına nifak sokmaktı.

Başbakan, bir müddet evvel türlü vasıf-

lar izafe ederek hücum ettiği C. H. P. liderine bu sefer methiyelerle hitap ederken, diğer taraftan bütçe müzakereleri boyunca hükümet icraatını en tesirli bir şekilde tenkit eden Hürriyet Partisine (liderinin üzerine yürüyecek derecede) hiddet ve infialini teksif etti; bir taraftan, itidal, karşılıklı saygı ve hürmet sözleri sarfedilirken, Hürriyet Partisi hakkında "bu partinin yaptığı tahrikler bazı yerlerde mâkes bulabilirse, o zaman gereken tedbirleri almakta tereddüt etmeyeceğiz" tarzında üstü kapalı tehditler savuruyordu. Hatta bütçe müzakerelerinin son günleri bilhassa Hürriyet Partisinin konuşmalarını hedef tuttuğu hissini veren bir tarzda çeşitli usulsüzlüklere sahne oldu. Müzakereler sonunda, sırada üçüncü olan C. H. P. sözcüsü konuşurduğu halde Hür P. ve C. M. P. sözcülerine söz verilmedi.

Bu vaziyet karşısında Hürriyet Partisi, durumunu açıklayan bir tebliğ yayınladı. Burda, ana rejim meselelerinde iktidarın sözlerinden ziyade hareketlerine ehemmiyet verildiği belirtiliyor; vekarlı ve seviyeli bir şekilde tenkid ve ikaz vazifesine devam edileceği ifade ediliyordu. Başbakanın yumuşama arzulu sözlerine Hürriyet Partisi ve C. M. P. liderlerinin vermiş oldukları cevaplarda açıkça belirttikleri gibi, tenkid vazifesinin hiç bir şekilde, iktidarla muhalefet arasındaki münasebetleri gerginleştiren bir hareket olarak mutalâa edilmemesi gerektiği söyleniyordu.

C. Millet Partisi de son günlerde yayınladığı bir tebliğde, iktidarın bilhassa bazı anayasa dışı şiddet tedbirleri ve kanunlarını hazmettirmek için zaman zaman yumuşama taktiklerini denediği hatırlatılmakta; bunlarla muhalefetten, kendi rızasıyla iktidara teslim olması talep edildiği, bu suretle memlekette mücadele azmi zaafa uğratılmak istenmekte olduğu belirtilmektedir. Tebliğde, iktidarın son hareketinde, muhalefetin bir kısmına şiddet, bir kısmına güler yüz gösterilmesi ile takip edilen maksada işaret edilerek, rejim meselesinin zemine ve zamana göre her an değişen sözlerle değil, kanun ve müesseselerin değişmesiyle halledilebileceği hatırlatılmaktadır.

İktidar'a C. Halk Partisi arasında meydana gelen bu yakınlığın bundan bir müddet evvel muhalefet partileri arasında işbirliği görüşmeleri olurken C.H.P. nin 29 Eylül 1956 tarihli cevabı muhturasında zikredilen, grupların meclis içinde yapmakta oldukları fiili işbirliğinin, bilhassa C.H.P. nin, Hürriyet Partisi ve C. Millet Partisinden farklı ve ayrı olarak götüğü bu yeni taktikle, sona erdiği intibai bazı çevrelerde uyanmıştır. C.H.P. liderinin mühim bir taktik değişmesi yaparken diğer iki muhalefet partisi ile istişare etmediği bir vakıdır. Her iki partinin tebliğinde C. Halk Partisinin tuttuğu yolu tasvip etmeyen hava dahi aynı şeyi hatıra getirmektedir. Hakikaten, meclis grupları işbirliğinde takibedilecek taktik, istişareyle tesbit edilebilir. Bir parti iktidarın bütün hiddeti ve şiddetini üstünde hissettiği bir anda, aynı cephe de bulması ve işbirliği yapması arzulanan diğer bir kuvvetin sürpriz uyandıran hareketleri ile karşılaşmamayı ister. İşte gerek Hürriyet Partisi gerekse C. M. Partisinin tebliğlerinde hissedilen üzüntünün sebebi bu olsa gerektir.

C. H. P. nin takip ettiği bu taktiği yorumlayanlar, bir çok ihtimaller üzerinde durmaktadırlar. Bunlardan biri, C.H.P. liderinin şahsi bazı mülâhazalarla, iktidarla bir yaklaşmayı bu sıralarda arzu etmiş olduğudur. Kanaatımızca bu pek mukni görünmeyen bir izah tarzıdır. Bir diğer izah, gerek iktidarın gerekse C. Halk Partisinin bütçe müzakerelerinin sonuna doğru, ayrı ayrı sebeplerle, kendilerini aynı safta görme-

leridir. Hürriyet Partisinin seviyeli ve aynı zamanda memlekette geniş akisler uyandıran tenkidleri, hükümeti çok zor durumda bırakmıştır. Hükümet bunlardan bir an evvel kurtulmak istemiştir. Diğer taraftan C.H.P. bütçe konuşmalarında ikinci planda kaldığını hissederek, o da bu durumdan bir an evvel kurtulmak istemiştir. İşte bu sebeple, rejim meseleleri üzerinde bir müzakere açtırmak için iktidarı ikna yolunu yeniden denemek isteyen bir taktiğe başlamıştır. İktidarla C.H.P. nin ayrı sebeplerle birbirlerine yaklaşmasını daha kötümser bir şekilde yorumlayanlar ise, C. H. P. nin esasen, muhalefet inisiyatifi Hürriyet Partisinin alması yüzünden rahatsızlık duyduğunu söylemekte; iktidar bu partiyi hırpalayacak ve faaliyetini zorlaştıracak olursa, rakipsiz muhalefet partisi olmanın C.H.P. yi memnun edeceğini de ilâve etmektedirler. Bunlar, vaktiyle Millet Partisi kapatılırken C. H. P. nin tuttuğu pasif tavır hatırlanmaktadır. Bunlara göre iktidar da, C.H.P. nin tek muhalif parti olarak kalmasını tercih edecektir. Binaenaleyh son hareketi bir iktidar - C.H.P. yaklaşması şeklinde tefsir edenler, bundan Hürriyet Partisi aleyhine bir netice çıkarmaktadırlar.

Başka bir yorum ise, C. H. P. nin son yumuşama taktiği ile, vaktiyle 12 temmuz beyannamesine benzer bir durum yaratmak istediği yolundadır. İktidarı, şiddetli tenkit ve psikolojik baskı yolu ile rejim meselesini hal yolunda bir anlaşmaya getiremediğini gören C. H. P. nin, bir defa daha ikna yolunu denemesinde fayda bulunduğu söylenmektedir. Geçen yılların hayal kırıklığı uyandıran tecrübelerinden sonra, bu yolun bir defa daha denenmesinde herhangi bir fayda olup olmadığını çok geçmeden hadiseler gösterecektir. Esasen iktidarın fikirlerini yayan belli başlı gazeteler, muhalefet ile iktidar arasında ihtilâflı rejim meselelerinin hallinin açık görüşmelerle mümkün olamayacağını sarahaten söylemektedirler. Bunlar ihtilâfın tamamının halli için değil, fakat şikâyet konusu olan en sivri noktaların ortadan kaldırılabilmesi için, iktidarla muhalefet liderlerinin muşeret kaideleri içinde kapalı oturumlar yapması gerektiğini yazmaktadırlar.

Yalnız bu münasebetle şunu belirtmek isterizki, başarı ihtimali zayıf olsa bile iş politika mücadelesinde taktik değiştirmeyi gerektirecek herhangi bir hususta, partiler arası istişare ve işbirliğinin yokluğu veya ihmalî zararlı neticeler doğurabilir. Neticesi şüpheli sayılabilecek bir ihtimal peşinde tek başına koşmaya, bir parti liderinin ansızın karar veriş, muhalefetin elindeki mühim silâhın, yani işbirliğinin, tahribi paahasına olmamalıdır. C. H. liderinin, son İzmir nutkunda bu noktada, kendisinden beklenen açıklığı getirmek lüzumunu hissediş memnuniyet vericidir.

Bugüne kadar geçirdiğimiz tecrübeler şunu göstermiştir ki, bütün hayal kırıklık-

larımızın sebebini, demokrasiyi "adım adım" gerçekleştirme zihniyetinde aramız lâzımdır. Her iyi adım elbette ki iyi karşılanır. Netekim Kırşehir'in yeniden Vilâyet ve Abana'nın kaza haline getirileceği haberlerini sevinçle karşılamaktayız. Ancak demokrasi bir küldür. Bir kül teşkil eden bu meselenin halli, onun unsurlarından birinin halledilmesiyle elbette mümkün olmaz.

Meclis Başkanlığı ve Tarafsız Hakem İhtiyacı

T. B. M. M. nde bütçe müzakerelerinin ilk günü, başkanlık mevkiinde bulunan Tokat Milletvekili İhsan Bağ, demokratik bir memlekette parlamento müzakerelerini idare edenlerden beklenmesi pek tabii olan bir harekette bulundu. Anayasaya ve içtüzüğe aykırı olan bir teklifi, Başbakan ve iktidar partisinin birçok ileri gelenleri tarafından desteklenmesine rağmen, oya koymadı. Hürriyet Partisi sözcüsü Ekrem Alican'ın, iktidar partisi mensuplarından bir kısmını son derece kızdıran bir cümlesini zabıtlardan çıkarmak (bu suretle de gazetelerde tekrarlanmasını önlemek) gayreti suya düşmüş oluyordu.

Başkan Vekili İhsan Bağ'ın kararı, yalnız Anayasaya ve İçtüzüğe değil, T.B.M.M. nin bu konuda daha önce verdiği kararlara, Meclis teamüllerine de uygundur.

Buna rağmen, aralarında bir de bakan bulunan bir çok D. P. li milletvekilinin başkan vekiline karşı yaptıkları nümayişkâr hareketler, bir partiye mensup olan başkannın kendi partisinin "menfaatlarına" aykırı şekilde karar vermesinin yadırgandığını gösteriyordu.

Halbuki, bu istisnai gibi görünen hal, normal ve tabiidir. Tabii olmayan, yanlış olan, demokratik rejim bakımından tehlikeli olan, Meclis Başkanlık Divanının taraf tutması, hele icra uzvunun (hükümetin) tesiri altında kalmasıdır.

Meclise riyaset eden kimseler, hükümetin Meclise (ve Meclisin bir rüknü olan muhalefete) karşı müdafii değildirlir. Aksine, T. B. M. M. sinin murakabe imkânlarını, milletvekillerinin haklarını icra uzvuna ve herkese karşı titizlikle korumak vazifesini omuzlarında taşırlar, Meclis Riyaset Divanı, bir Meclis organıdır, hükümetin bir parçası, hükümetin bir devamı değildir. Avam Kamarası Başkanı (Speaker) kralın adamı olmaktan çıkıp, krala karşı parlâmentonun yılmaz müdafii durumuna gelinceye kadar İngilterede demokrasi kurulamamıştır.

Başkan ve Başkan Vekillerinin gizli oyla seçilmesini emreden İçtüzük, bu su-

retle, o makama oturacak şahsın tarafsızlığını korumak istemiştir. Başkan kimin kendisine rey verdiğini, kimin vermediğini bilmemelidir.

Halbuki memleketimizde, yanlış ve zararlı bir teamül yerleşmiştir: başkanlık divanı adayları iktidar partisi Meclis Grubunda tesbit edilmektedir. Hakikatte, parti disiplininin asla rol oynamaması icab eden bir mesele varsa, o da Meclis müzakerelerini idare edecek olan kimselerin seçimidir. Meclis Başkanı ve başkan vekilleri, çoğunluk partisinin değil, T. B. M. M. sinin temsilcileridir. Bir partinin görüşlerini ötekine tercih etmeden; kendilerini bazı milletvekillerine yakın, bazılarına ise uzak hissetmeden; tam bir tarafsızlıkla İçtüzüğe bekçilik edeceklerdir.

Meclis başkanlığı partiler üstünde ve siyasî mücadeleler dışında bir mevki haline gelemediği takdirde, bu makama Meclisin muvafık - muhalif bütün üyelerinin beslemeleri gereken mutlak saygı, elbette sarılır.

Ne yazık ki, son bütçe müzakereleri sırasında, muhalefet, Meclis içindeki söz hakkının aşırı derecede kısıldığından, Meclis riyaset divanının tam bir tarafsızlıkla hareket edip muhalif hatiplerin söz hürriyetini çoğunluğa karşı gerektiği şekilde korumadığından acı acı şikâyete mecbur kalmıştır. Hatta C. H. P. lideri bir çok müşahhas misalleri öne sürerek, başkanlığın vazife görme şeklini tenkid etmiştir: Söylemediği bir sözün kendisine atf ve izafe edildiğini; Mükerrer Sarol'un Yüce Divana sevkine lüzum olmadığı yolunda karara varılan celsede nisapla ilgili içtüzük hükümlerine saygı gösterilmediğini delilleriyle belirtmiştir.

Bütçe müzakereleri sırasında, muhtelif parti sözcülerinin ve hatiplerin söz sırasına riayet edilmediğinden ve bilhassa muhalefetin söz hakkının aşırı derecede kısıldığından da şikâyet edildi. Grup sözcülerinin konuşmalarını bile 10 dakika ile sınırlandırmak, içtüzüğe uygun - ve bilhassa murakabe ve tenkid hakkının gerektiği şekilde kullanılmasına elverişli - bir hareket tarzı değildi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanı, Avam Kamarası Speaker'i gibi, parti kavgalarının üstünde kalmalıdır. Hakemin tarafsız hareket etmediği veya tarafsızlığı hususunda iki taraftan birinde ciddi şüpheler uyandırdığı bir futbol maçı nasıl çığırından çıkarsa; başkanın tarafsızlığına herkesin tam manasıyla inanmadığı bir parlâmentoda da, müzakereler öylece normal mecrasından çıkar, sertleşir.

İkide birde Başkanla münakaşa ve mücadele eden muhalif milletvekilleri; başkanın kararları karşısında bir kaç defa yükselmiş olan "ayıptır, ayıp" gibi sert ve "inzibatî cezalar" vermeği gerektiren itirazlar; bazan bakan koltuklarına kadar sira-

yet eden söz kesmeler, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, millî hâkimiyetin "tecelli ve temerküz" ettiği bu çatının altında, artık pek istisnai ve nâdir hâdiseler olarak kalmalıdır.

Fikir Adamının Tekliği

M. Eğitim Bakanlığı bütçesi konuşulurken D. P. grup sözcüsü Ankara Üniversitesinden altı öğretim üyesinin ayrılması hâdisesine de temas etti. Ekserisi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim kadrosundan oldukları için, bu ayrılma neticesinde fakültede bir boşluğun hasıl olmadığını söyledi. Bu fakültede eskiden Fransızca okutulan bir kimse olduğu için, yakın bilgisine güvenerek bu tarz bir beyanda bulunmuş olması muhtemeldir. Maamafih sözcü bununla da iktifa etmiyerek, bu ayrılma hâdisesinin isabetli olduğuna işaret etti ve bu suretle üniversiteyi politikaya alet eden kimselerin temizlenmiş olduğunu belirtti. Eskiden C. H. P. devrinde üniversitenin milletvekili hocalar yüzünden politikaya daha fazla alet edildiğini de ilâve etti.

Eğitim Bakanlığı bütçesi sözcüsü de, son hâdiseler dolayısıyla üniversite muhtariyetinin ihlâl edilmediğini, ilmin bizatihi muhtar olduğunu beyan etti.

Hürriyet Partisi grup başkanı, bu sözleri cevaplandırırken, programında fikir hürriyeti ve üniversite muhtariyeti hakkında açık ve kat'i taahhütleri bulunan D. P. nin vaadlerini hatırlattı. C. H. P. Genel Başkanı da, birkaç gündür hükümet icraatı hakkında kullandığı yumuşak lisanı uygun olarak, üniversite bahsindeki şikâyetlerini muhafaza ettiğini, bununla beraber «hükümetin günlük hâdiselerin tesirinden kendisini kurtararak itidal ile meseleyi enine boyuna mütalâa edeceğini ve şikâyet edilen mevzuları düzeltme çaresini arayacağını ümit» ettiğini söyledi. Üniversitenin millî hayatımızda adeta bir hakem, yahut yol gösterici tarzında bir rol oynaması gerektiğini ifade ettikten sonra, nutkunun daha büyük bir kısmını, bütçe müzakereleri sonunda iç politika meseleleri üzerinde açılmasını bir kaç gündür istediği genel müzakere teklifine hasretti.

Üniversite meselesi ve son istifa hâdiseleri dolayısıyla D. P. sözcülerinin ifade ettikleri fikir ve zihniyet üzerinde bir miktar durmakta fayda bulunduğuna kaniyiz. Eski bir lisan hocasının, aynı fakültede ana derslerin bazılarını vermekte olan meslektaşları hakkında ne dereceye kadar hüküm verebileceği meselesi bir yana, eksilen çimento torbaları yerine yenilerinin konması hâdisesine benzer bir şekilde meseleye bakış tarzı asıl üzücü noktayı teşkil etmektedir.

Ayrılan hocaların meslekî seviyeleri hakkında, içerde ve dışardaki neşriyatları, işgal ettikleri mevkiler, tahsil ve tecrübeleri, içerde ve dışarda meslektaşlarının kanaatları, eski ve yeni öğrencilerinin düşünceleri v. s. gibi müracaat edilebilecek birçok objektif kıstaslar bulunmakla beraber, umumiyetle ilim ve fikir hayatı bahsinde «yerleri kolaylıkla doldurulabilen metalar» tavrı takınmak, hakikaten elem vericidir.

İlim ve fikir dünyada en şahsî olan bir faaliyet, mahsulleri ise, diğerlerinden en farklı olan metaldır. Bir memlekette hakiki ilim, bulucu, yaratıcı, araştırmacı fikri çalışma ancak birbirinden çok farklı, müstesna bazı kafaların ve şahsiyetlerin mevcudiyeti ile mümkündür. İlim, fikir hayatı ve üniversite muhiti bu vasfını kaybettiği takdirde, o memlekette canlı ve yaratıcı düşünme faaliyeti yoktur demektir. O zaman üniversite, başka yerlerde ekmeğini çıkarmaktan aciz kimselerle dolan, zahmetsiz ve gayretsiz maaş alınan, az işli, bol tatilli bir meslek sahası haline gelir. Orası, kesif bir fikri mesai, yorucu zihni çalışmayı arzulamayıp, sıraya girip kazanılan unvan sayesinde, ek görev, müşavirlik, bol müşteri temin edilen bir basamak haline gelir. Üniversiteden ayrılan kimselerin, yetişme tarzları, şahsiyetleri, yazı ve eserleri ile herkesin gözü önünde serili bulunan meslekî seviyeleri, herhalde onların tesadüfen üniversiteye kapılanmış, fakat ayrılınca da ortada hiç bir değişiklik olmayacak tip hocalardan olmadıklarını anlatmaya yeter sanıyoruz. Sözcünün kastettiği şey, derslerin boş geçmediği, yahut mubassırların azalmadığı ise, hiç şüphe yok açılan saatlerde dersleri verecek, kadroları işgal edecek kimseler bulunabilir. Fakat bu demek değildirki, senelerdir, kendi sahalarında yetişmiş, okumuş, düşünmüş ve araştırmalar yapmış bazı hocaların, öğrencilerine, meslektaşlarına, memleket ilmine ve Fakültedeki kürsülerinden söyleyebilecekleri yeni bir şeyleri yoktu. Bunu nitekim iktidar çok iyi biliyordu. Çünkü Fakülteden ayrılmalarının hakiki sebebi, bunların kısır, çalışmayan, araştırmayan, düşünmeyen ve yazmayan kimseler olmaları değildi. Bilakis. İktidar bu hocaların, çok çalışmasından, fazla düşünme, merak etme, araştırma ve nihayet bunların neticeleri hakkında yazma ve konuşmalarından rahatsız oluyordu.

Bu sebeple, hakiki ilim ve fikir adamları, çapları ne kadar mütevazi olursa olsun, boşlukları kolaylıkla doldurulamayan nadir varlıklar arasında sayılmalıdır. Yerleri kolaylıkla doldurulabilecek kimseler, ömründe bir tek orjinal fikir ileri süremiyen, araştırma ve fikri mesaiye bulunmayan fakat hernasılsa, akademik unvanlarını, sıraya girme ve kadro boşlukları sayesinde temin edebilmiş kimselerdir. İlim adamları içinde

yerleri kolay doldurulanlar, ilmi, bir düşünme, araştırma ve bulma vasıtası olarak değil fakat kendilerine maddî menfaat temin edenlere hileli şer'îye uydurmak yahut fetva verme vasıtası olarak kullananlardır. Çünkü bunlarda gelişmiş bir zihni faaliyet, bulucu ve araştırmacı bir kafa değil, yalnızca işarete göre evet veya hayır deyici bir baş bulunması yeter.

Politikadan Temizlenen Mabet

Bir konunun esas unsurlarını teker teker ele alıp, yabancı unsurlardan temizleyerek düşünme, dürüst ve mantıklı münakaşanın temel şartlarından biridir. Bizde üniversite meselesi konuşulurken, iktidar daima, bu konuda bir tartışmayı dürüst ve mantıklı yollardan saptırmaya çalışır; Meseleyle ilgisi olmayan, kulakta ve zihinde başka his ve intibalar yaratan, hissî bazı semboller ve vasıflar ortaya atar. Bu demagojik hitaplar ve kütle propagandasında takip edilen bir metoddur.

Son üniversite hâdisesinin iktidar tarafından ele alınışını propaganda psikolojisi ve tekniği zaviyesinden tahlil edecek olursak, bu metodu aynen görürüz. Bütçe müzakereleri esnasında da bu türlü karıştırmacı düşünce tarzının misâllerine rastlamaktayız. «Üniversite gibi ulvî ve kutsî mabetlerin politika çamurundan kurtulması» sözünde, meseleyi soğuk kanlı bir şekilde esas unsurlarına irca eden değil, fakat zihinde müphem hisler uyandırmaya yarayan bir takım sembollerin kullanıldığı göze çarpmaktadır. «Ulvî ve kutsî» sıfatları ile «çamur» arasındaki hissî uçurum aşıkârdır. Hiç kimse «çamuru», «Ulvî ve kutsî» varlıklara tercih etmez. Binaenaleyh bu vasıflarla, dinleyendeki zihni vaziyet alış şartlandırılmakta ve kontrol altına alınmaktadır. Keza «Politika» kelimesinin, Türkiyedeki itibarı ve uyandırdığı intiba ma'umdur. Bu, dürüst olmıyan, dalavereci, menfaat avcılığını en önde güden faaliyetlerin adlandırıldığı bir kelime haline gelmiştir. Öbür taraftan «mâbet», bu geçit faaliyetlerin tam aksi, manevî hayatta en yüksek tezahürlerine sahne olan bir mekândır.

Diğer bir demagojik ifade ise, ilmin tarafsızlığının politik maksatlarla ihlâli sözündedir. Bir kere ilim diye ileri sürülen hakikî bir ilim ise, onun tarafsızlığını hiç bir şey ihlâl edemez. Onun hakikî bir ilim olup olmadığına ise, ancak, muayyen ölçü ve kıstaslar kullanan ilim mensupları karar verebilir. «Tarafsızlık», «maksat» ve ihlâl kelimelerinde ise, aynı şekilde zihinde hissî bazı intibalar yaratan bir mahiyet var-

dır. Birşeyin tarafsız ve hususî bir maksat gütmekten söylenmiş olması, Türkiye gibi, şüphe ve güvensizliğin en yaygın olduğu bir muhitte, hususî bir propaganda kıymeti olan kelimelerdir. Diğer taraftan «ihlâl» kelimesinde, bir yere hakkı olmadan zorla girme fiilini ifade eden bir mâna muhtevası vardır.

Biz son üniversite hâdisesini esas unsurları ile, kendi gördüğümüz tarzda etrafla âmme efkârına anlattığımızı kanıyız. Eksik kalan noktalar olursa gene de tamamlarız. Fakat yukarıki tahlil, zihîlerde tereddüt uyandırma kasdiyle devamlı bir şekilde yapılan propagandanın ana temellerini, semantik ilmi metodları ile teşrih etme teşebbüsünden ibarettir. Psikolojik harp ve propagandada en iyi savunma çaresi, propaganda konularının, soğuk kanlı bir şekilde âmme efkârı önünde teşrih edilmesidir.

İstanbulun Fethi ve Kolomb'un Yumurtası

Bu notun konusu, Kristof Kolombun Amerikayı keşfi ve Fatih'in İstanbulu fethi gibi muasır iki tarihî hâdise üzerinde yorumda bulunmak değildir. Bu notu ilham eden konu, Hürriyet Partisi Bayındırlık Bakanlığı sözcüsünün Bir sorusuna, Başbakanın verdiği cevaplarıdır. Sözcü, bazı şehirlerde adına imar faaliyeti denen yıktırma ameliyelerinin nasıl finanse edildiği hususunda teknik bir soru sormuştur. Başbakan, bu soruyu, gazetelerin yazdığına göre şöyle cevaplandırmıştır: «Bu bir sırdır, bir keremettir, bir Kristof Kolomb yumurtasıdırki, bunu siz bilemezsiniz... Bütün bu işler için parayı nereden bulduğumuzu ilâ bu kürsüdenmi sormak lâzım? Niçin gidip belediyeden öğrenmiyorlar?... Beyler bu, bir zafer alayıdır. Biz İstanbulu yeniden fethediyoruz. 27 yılda yapılan inşaatla son yedi yılda yapılan inşaatın miktarı aynıdır.»

Başbakanın sözleri, İstanbulun bu ikinci fethinde kullandığı gizli silâhları ifşa etmek istemiyen bir komutanın halini hatırlatmaktadır. Fakat benzeri maalesef bu kadarıdır. Çünkü konuşulan mevzu bütçedir. Bu ise, hesap, tahsisat, kaynakların tevzi meselesidir. Bütçenin tanzimi, devlet işlerinin bir hesap ve plân tahtında yürütülmesi usulleri, bu memlekette çoktan yerleşmiş; mistik usuller Osmanlı tarihinde padişahların fâla ve yıldızlara baktırdıkları günlerdenberi terk edilmiştir. Bu sebeple bir muhalefet sözcüsünün yapılan işlerin malî kaynakları ve tahsisatın hukukî temelleri üzerinde tecessüs göstermesi kadar tabii bir şey yok-

tur. Ona «başka yerden öğren!» tarzında cevap vermek, Bütçenin parlamento tarafından kontrolü gibi, başka memleketlerde yedi sekiz asır önce teessüs etmiş olan usullere aykırıdır.

Devlet işlerinin «bir sır», bir «keramet» olduğu zihniyeti kadar tehlikeli bir tutum olamaz. Yirminci asrın ortasında medeni cemiyetlere rehberlik eden bir tek vasıta vardır. O da rasyonel düşünce ve ilmi metodlardır. Bu işi mistiğe dökmek, yahut «buna senin akın ermez git başka yerden öğren!» demek, ciddi ve demokratik bir devlet idaresi usullerine uygun düşmez. Bu sebep'e Başbakanın cevap veriş tarzını üzücü ve endişe verici bulmakta hakk olduğumuzu sanıyoruz.

Bütçe Görüşmelerinde Fiatlar

Fiatlar bahsinde, bütçe gerekçesi, bütçe encümeni mazbatası ve maliye bakanının açıklamalarını karşılaştırmak, bazı ilgi çekici noktaların meydana çıkmasına yardım edecektir. Bütçe gerekçesinde savunulan tezin esası şudur: Fiatlar son yıllarda hernekadar artmakta isede, bu artış malî bünyeleri sağlam ve müstekar olan bazı memleketlerdekine kıyaslanacak olursa fazla değildir. Kal dike aynı devre esnasında gelirlerdeki artış daha hızlı olmuştur. Bundan başka M. Korunma Kanunu sayesinde iktisadî sebeplerden ileri gelmiyen bu artışlar artık durdurulmuş bulunmaktadır. Gerekçe aynen şöyle demektedir: «Fihakika, Türkiyede bu devre zarfında toptan eşya ve geçinme endekslerinde müşahede edilen yükselme, Amerika Birleşik Devletleri ve Batı Almanya dışında kalan memleketlerden çok daha mutedil cereyan etmiştir... Bu neticeyi kıymetlendirirken bu devre içinde büyük kalkınma hareketlerine girişilerek, bunlardan mühim bir kısmının ikmal safhasına getirilmiş olduğunu ve millî gelirde bir misline yakın bir artma temin edilmiş bulunduğunu da ayrıca göz önünde tutmak icabeder. Diğer taraftan, istatistiklere göre memleketimizde 1955 e nazaran 1956 da fiat artış temposunun sür'atlendiği müşahede edilmiş ise de B. M. Meclisinin isabetli görüş ve takdiri neticesinde kabul edilmiş olan M. Korunma Kanunu ile alınan tedbirler neticesinde kısa zamanda bu temayülün önlenmesi ve ayrıca toptan eşya fiatlarında tenezzül vuku bulması, bu artışın tamamen gayri iktisadî faktörlerden ileri geldiğini göstermiş, Temmuz ayından itibaren fiatlar da devamlı bir düşüş kaydedilmiştir.»

Encümen mazbatasında ise şöyle denmektedir. «...memleketimizde fiatlar bilhassa 1953 yılından sonra yükselmiştir. 1956 yılında ise az çok bir istikrar hasıl olduğu

görülmektedir. Filhakika 1954 endekslerine nazaran 1955 yılının son ayında toptan eşya fiyatları % 16.1, geçinme endeksi ise % 21.3 nisbetinde yükselişler gösterdiği halde, 1956 nın dokuzuncu ayında 1955 in son ayına nazaran toptan eşya fiyatlarında % 1.4, geçinme endeksinde ise ancak % 0.7 nisbetinde bir artış olmuştur."

Maliye Bakanı, Hürriyet Partisi sözcüsüne cevap teşkil eden uzun beyanatında ise, bütçe gerekçesindeki tezi tekrar etmekle beraber, bu artışların sebebini şu suretle mazur göstermeye çalışmıştır: "Bu fiyat artışında, memleketimizde gelir seviyesinde ve istihlâkde vakf büyük gelişmeler aslı amil teşkil etmiş, arzı ithalât zorluklarının, ithalât bünyemizde meydana gelen değişikliklerin son üç senedir gayri müsait hava şartları yüzünden ziraî rekoltede görülen düşüklüklerin ve bilhassa tahripkâr propagandaların mühim tesirleri olmuştur."

Maliye Bakanı, encümen mazbata muharririnin artık fiatlarda istikrara kavuştuğu yolundaki görüşlerini bir kenara bırakmış, hatta M. Korunma Kanunu doktrinini gerekçedeki gibi savunmaya da yeltenmemiştir. Çünkü Encümen raportörü bu raporu kaleme alırken resmî istatistikler, 1956 yılının on ve onbirinci aylarında fiyat endekslerinin nasıl tekrar tırmanmaya başladıklarını gösteriyordu. Ankara geçinme endeksi (1948 = 100 olduğuna göre) Aralık ayında 156, İstanbul ise 155 e çıkmıştı. Bu rakamlar 1955 aralık ayında 145 ve 144 idi. Toptan eşya fiyatları endeksi ise 1955 Aralık ayında 133 olduğu halde 1956 Aralık ayında 153 e fırlamıştı. Bu rakamların raportürün dediği gibi "az çok bir istikrara kavuşma" ile alakası yoktu.

Bakanın izahlarına gelince, bu artışların fazla istihlâkten geldiğini söylemek kimse için münakaşa etmediği bir bedahat ifadesidir. Nihayet malların kullanılışı ihtiyaçların tatmini yani istihlâk içindir. Yoksa tahrip etme, yakma veya gömme için mal talep edilmez. Enflasyon hadisesi de istihlal hacmini aşan bir nisbette munzam talepten ileri gelir. Enflasyon var sözüyle kastedilen şey, devletin maliye ve para politikasıyla, bu aşırı talebin teşekkülüne mani olmada aciz kalmasıdır. Saniyen, memleketimizde 1953 den sonra başlayan fiyat yükselmeleri devresi ile 1950 yılında Kore harbiyle Amerika ve Batı Avrupa memleketlerinde görülen ve 1951 den itibaren istikrara kavuşan fiyat yükselişi devresini mukayese hatırlar. Bizim iç ve dış malî muvazenesizliğimiz 1953 yılından başlar ve iktisadî meselelerimizin ağırlaşması bu devre tesadüf eder. Halbuki Batı Avrupa bu devrede malî istikrara kavuşmuştur. Bu sebeple bizdeki fiyat artışı da onlardaki kadar diyerek kendimizi avutamayız.

Para Miktarı Çok mu Yoksa Karar mı?

Geçen senelerde olduğu gibi, bu sene de bütçe gerekçesi, encümen mazbatası, Maliye Bakanının nutku ve hükümet taraftarı hâtipler, emisyon hacminin, millî gelirdeki artış, iş ve mübadele hacmindeki gelişmeyle ahenkli bir şekilde genişlediği iddiasını tekrarladılar. «Para emisyonu, enflasyonu körükliyor» tarzında bir söz sarfedilse, Başbakan yerinden «enflasyon yok!» diye bağırarak aynı iddiayı destekliyordu. Bütçe gerekçesi, 1949 da 9 milyar 281.4 milyon lira olan gayri safî millî hasıla 1955 de 20 milyar 559.4 milyon liraya çıktığı halde, emisyon hacminin aynı tarihlerde 893.1 milyondan 2 milyar 8 milyona yükseldiğini kaydederek, millî hasıladaki artışın % 121.5, emisyonunun ise % 124.8 olduğuna işaret ediyor.

Encümen mazbatası ise, memleketin geniş sahalarının mübadele ekonomisi bünyesi içine girdiğine ve bu suretle paraya karşı talebin yükseldiğine işaret ederek, son yıllarda para arzında görülen artış tasvip ediyor. Bazı memleketlerle mukayeseler yaparak, Türkiye'de emisyon hacmi ile millî gelir arasındaki nisbetin bir çok Avrupa memleketlerine nisbetle düşük olduğuna işaret eder, bizdeki emisyon artışını «hakkaten mutedil» buluyor.

Kanaatımızca, hükümetin iç finansman bahsinde bol bol Merkez Bankasına müracaatla emisyon hacmini şişirmesini böyle zorlama ve sözde - ilmi delillere dayandırmak hiç de müteber değildir. Bir kere cari fiyatlarda millî gelir kıymetini para hacmiyle kıyaslayarak, seneler boyunca bu nisbetin oldukça müstekar gidişinden para politikası lehine netice çıkarmak yersizdir. Para arttıkça, teşvik gören enflasyon cari fiyat seviyesini yükselterek, millî gelirin nominal kıymetini de artırır. Bu da bir gerçektir.

Bir memleketin para kullanma itiyadını sabit farzedip, gelirle para stoku arasındaki nisbetin yıldan yıla azalıp eksilmesi ile, ekonomideki likidite nisbetini ölçmek istersek, mukayeseyi sabit fiyatlarda hesaplanan millî gelirle yapmak gerekir. Nitekim bu şekilde yapılan bir mukayese, likiditeyi artırarak enflasyonu teşvik eden para hacmindeki anormal genişlemenin, 1952 yılında 226 milyon olmasına mukabil, 1955 de 1 milyar 730 milyona çıktığını göstermektedir (Odalar Birliği, 1956 İktisadî Rapor S. 26).

Diğer taraftan piyasa ekonomisinin gelişmesiyle paraya karşı talepte bir artma beklenir. Yalnız bu gelişme aynı zamanda, banka sisteminin, malî müesseselerin, ulaştırma sisteminin inki-

şafını da peşinden sürükliyerek, muayyen bir para stokunun daha idareli kullanılma imkânlarını da artırır. Bundan başka, iktisadî bünyesi, malî organizasyonundaki gelişme seviyesi, ödeme ve mübadele itiyatları birbirinden tamamen farklı olan memleketler arasında, para ve gelir hacmi mukayeseleri yaparak, Türkiye'deki emisyon politikası lehine neticeler çıkarmak fazla ciddi bir tahlil sayılmaz.

Bir memlekette para politikasının isabeti olup olmadığını tayin eden kıstas, yatırımla tasarruf arasındaki farkın enflasyon ve fiyat şişkinliği yaratıp yaratmadığı ve bu farkın finansmanında para ve kredi politikasının işgal ettiği vüs'attir. Merkez bankamız ve diğer bankalarımız, fiyat seviyesini yükselten, dış ticaret muvazenesini bozan bir gelir ve masraf muvazenesizliğinin teşekkülünde birinci derecede rol oynamaktadırlar. İnanmıyanlar Odalar Birliği Raporunun 32 inci sahifesinde bulunan V. No.lu tabloya bir göz atabilirler.

Metin Toker Hâdisesi

Metin Toker, Devlet Vekili Mükerrer Sarol tarafından çıkarıldığını iddia ettiği bir gazeteye ilk okulların abone kaydedilmesi ve gazete sahibi bir bakanın basın işlerini tedvir etmesinin mahzurları üzerinde duran bazı yazılarından dolayı, hapse mahkûm edildi. Yazılar, 1954'ün ekim ve kasımında, Akis'te çıkmıştı. Dava çok uzun sürdü ve dikkate değer safhalar geçirdi.

İlk safhada, yazılar bir bilirkişi heyetince tetkik edildi ve bilirkişi bu neşriyatın suç teşkil etmediğine dair bir rapor verdi. Buna rağmen, Toker, 9 ay 10 gün hapse mahkûm edildi.

Temyiz Mahkemesinin basın davalarına bakan dairesi (3 üncü daire) hükmü bozdu. Davanın yeniden Ankara Toplu Basın Mahkemesinde görülmesi sırasında, Metin Toker, eski Devlet Bakanının, ilgisini kestiği ileri sürülmüş olan Türk Sesi Gazetesi üzerindeki haklarını tamamiyle devretmediğini isbat eden bir noter mukavelesi mevcut olduğunu iddia etti. Mahkeme mukavelenin celbine karar verdi ve iddia sabit oldu. Bunun üzerine, Toplu Basın Mahkemesi, beraat kararı verdi.

23 Haziran 1956 tarihli Temyiz 3. Ceza dairesi kararı ile, bu beraat hükmü de bozuldu.

İlk mahkûmiyet kararını bozan 3. Ceza dairesi heyeti ile, bu defa beraat kararını bozan 3. Ceza dairesi heyeti tamamiyle aynı üyelerden müteşekkil değildi. Yeni kararında, 3 daire: "muvazaa iddiasının bir isnad teşkil etmediği sonradan ibraz olunan mukavele münderecatından anlaşıldı-

ğundan bahisle ve bir takım mütalealar serdiyle" beraat kararı verilmesini isabetsiz görüyordu.

Eylül 1956 da dava üçüncü defa olarak Ankara Toplu Basın Mahkemesi huzuruna geldi. Bu safhada, Metin Toker 7 ay 23 gün hapse ve 7777 lira ağır para cezasına mahkûm edilecekti.

Temyiz Mahkemesi 3. Ceza dairesi, bu kararı 9 Şubat 1957 de tasdik etti ve 11 Şubat 1957 günü, Akis Dergisinin mücadeleci kurucusu, genç gazeteci Metin Toker Ankara Cezaevinin demir kapılarının ardında 7 ay 23 gün sürecek olan çilesine başladı.

Metin Toker aleyhine, bir kısmı yazdığı yazılardan dolayı, bir kısmı Akis dergisinin sahibi olduğu iddiasıyla bir çok başka davalar açılmıştı. Hem de bu davaların bir kısmı, suç sınırlarını alabildiğine genişletip cezaları da şiddetlendirmiş olan 6732 sayılı kanuna göre açılmış davalar idi.

Yılmadan ve çekinmeden tenkid ve haber verme vazifesine devam eden Metin Toker gibi mücadeleci basın mensupları için, havanın çok ağırlaştığı muhakkaktır.

Fakat yarınki hür ve demokrat Türkiye, bugün fedakârlığa katlanmasını bilenlerin omuzlarında yükselecektir. Metin Toker, Ankara Cezaevinin 10 numaralı koğuşunda, bu uğurda hissesine düşeni yapmış bir insanın vicdan hüuru içinde günlerini doldururken, dışarda kalanların vazifesi onu sık sık hatırlamak ve basın hürriyeti güneşinin yeniden doğması için mücadeleye azimle devam etmektir. İspat hakkı ile, teminatlı hâkimleri ile, tenkidi cezalandırmayacak bir Basın Kanunu ile, muhalif - muvafık farkı gözetmeden tevzi edilecek kâğıdıyla dört başı mamur bir "Basın Hürriyetine" kavuşuncaya kadar.

Türk - İş Tebliğinin Düşündürdükleri

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu İdare Kurulu bu ayın başında bir tebliğ yayınladı. Tebliğde sendika hürriyeti bakımından üzerinde durulmaya değer hususlar var. Bunları üç nokta etrafında toplamak mümkündür :

1. Kuruluşundanberi, Türk - İş mali imkânsızlıklarla mücadele halindedir. Türk - İş'i kuranlar, onun yaşamasının ve devamının maddî veçhesini daima ihmal etmişlerdir. Aidat müessesesi bir türlü gerektiği gibi işleyememiştir. Bu durum zaman zaman Türk - İş'i Çalışma Bakanlığına müracaat ederek, İş Kanununun 30. cu maddesi hükümleri dahilinde işçi ücretlerinden kesilen ceza paralarıyla vücute gelmiş fonlardan yardım talep etmeğe mecbur bırakmıştır.

Bu sebepten Türk - İş bir türlü malf refah ve istiklâle kavuşamamıştır. Bu mevzuda sendika idarecilerinin ve Türk - İş'e mensup birlik ve federasyonların Türk sendikacılık tarihi önündeki mesuliyetleri büyük olacaktır.

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonuna ceza paralarından ne miktarda yardım edildiğini biliyoruz. Çalışma Vekili, Büyük Millet Meclisinde bütçe müzakerelerinde şimdiye kadar, yani 1947 yılından bu yana sendikalara 600.000 lira civarında bir yardım yapıldığını ifade etmiştir. Bu açıklama sendika hürriyeti ve sendikaların icra makamları karşısında bağımsızlığı bakımından üzerinde ehemmiyetle durulmaya değer bir mahiyet taşımaktadır. Zira herhangi bir kontrole tâbi olmadan bir Bakanlığın bu kadar mühim meblağlara tasarruf edebilme selâhiyeti, malî imkânsızlıklar içindeki sendikaların kolayca icra makamlarının nüfuzu altına düşmelerini ve hakikî fonksiyonlarından uzaklaşmalarını mümkün kılar.

Gerçi başka memleketlerde de sendikalara muhtelif şekiller altında malî yardımlar yapılabilmektedir. Fakat bunlar genel olarak bazı objektif prensip ve kaidelere bağlanmıştır. Binaenaleyh sendikaların hükümet nüfuzu altına düşmeleri önlenmiştir. Meselâ İsviçrede hükümet m'lekete yardım karşılığı olarak her yıl muayyen bir miktarda yardım yapmaktadır. Fakat bu yardım teşriî organların kontroluna tâbidir.

Türk - İş'in malî durumunun umumî efkâra duyurulduğu şu günlerde işçi ücretlerinden kesilerek tesis olunan fonların sarfını da sübjektif kıstaslardan kurtarmak lazımdır.

2. Türkiye sendikacılığı, bilhassa merkezî teşekküller kademesinde bir huzursuzluk ve belirsizlik içindedir. Bu durum son bir yıldanberi, sendikalar hakkında Çalışma Bakanlığının, mütemadiyen kanaat ve tatbikat değiştiren tutumunun bir neticesidir. Bu belirsizlik Türk - İş içinde bariz bir şekilde hissedilmiş, hattâ birazda şaşkınlık yaratarak, Konfederasyon umumî heyetinin toplanıp toplanamayacağına Çalışma Bakanında sorulması lüzumu hiss olunmuştur. Tezatlarla dolu bir tatbikatın ve sendika hürriyeti anlayışının doğurduğu bu durum karşısında ancak üzüntü duyulur.

Türkiye sendikacılığını, bugün içine düşmüş bulunduğu ataletten kurtarmak lazımdır. Bunun için atılması gereken ilk adım bu günkü sendikalar kanununun değiştirmektir. Her gün değişen kanaatlarla ne sendika hürriyeti sağlanabilir nede sendikalar inkişaf eder. Sendikaların gelişmesini hakikaten arzu ediyorsak münakaşalı ve bazanda keyfi tatbikata imkân vermeyecek kanunî zemini hazırlamak gerekmektedir.

2. Türk - İş'in tebliğinin üçüncü noktası, hükukî durumları bir türlü sarıh olarak tayin olunamayan, bir kısmı kapatılan, bir kısmı mahkemede, bir kısmında her an kapatılma tehlikesi ile karşı karşıya bulunan sendika birlikleri etrafında toplanabilir. Forum bu konu üzerinde müteaddit defalar durmuştur. Bu mevzu ile ilgili başka bir notu diğer sütunlarımızda bulacaksınız.

"Sınıf Mücadelesi,, mi ?

Çalışma Bakanı, bütçe müzakerelerinde sendika birliklerinin kapatılmalarının yeni ve şimdiye kadar bahis konusu edilmemiş bir «sözüm ona» sebebini belirtti. Bu sebep, «birliklerin sınıf mücadelesi güttükleri» şeklinde ifade edilmiştir. Mesele üzerinde iki yönden durulabilir.

Sendika birliklerinin kapatılması mevzuunda şimdiye kadar bilinen ve selâhiyetli mercilerce de müteaddit defalar beyan edilen iki sebep ileri sürülmüştür. Bunlardan biri, sendika birliklerinin ayrı iş kollarına mensup sendikalar tarafından kurulmuş olmaları, diğeri de kurucu sendikalar üyelerinin üçte ikisinin rızasının alınmamış bulunması idi. Sendikalar kanununun 8 nci maddesine dayanan bu iki sebepten birincisinin isabetsizliği üzerinde Forum daha önce ısrarla durmuştu.

Herkes pek açık olarak bilmektedir ki sendika birlikleri hakkında Çalışma Bakanlığının durumunu siyasî mülâhazalar tayin etmektedir. Sendika birlikleri hükümetin iktisadî ve içtimai siyaseti ile mutabık olmadıklarından 1956 yazındanberi kapatılma tehdidi altında bulunmaktadırlar. Muhtevası olmayan boş sözler, dostluk ifadeleri, rüzgâra göre değişen şahsî teminatlar sendika hürriyeti mevzuunda hiç kimseyi tatmin etmemektedir.

Meselenin ikinci yönden mutalaası daha vahimdir. Hiçbir gerçek esasa dayanmadan sendika birlikleri «sınıf mücadelesi» ile itham olunmuşlardır. Bu itham yersizdir. Türk sendikaları sınıf mücadelelerini daima reddetmişlerdir. Onlar hususî teşebbüs üzerine dayanan bir iktisadî sistem içinde işçilerin müreffeh olabileceğini bilmektedirler. Hürriyet istemek, takip olunan iktisadî ve içtimai politika hakkında serbest olarak fikir beyan edebilmek isteğinde bulunmak tenkit hakkını kullanmak, meşru haklarını istimal ederek daha fazla menfaat sağlamaya çalışmak, millî gelirin daha adil dağılımını talep etmek «sınıf mücadelesi» değildir. Kaldiki sendikalar ve sendika birlikleri bu gün memleketimizde en masum faaliyetlerinin maksatlı tefsirlerinden ürkmüş bir halde derin

bir atalet içinde bulunmaktadırlar.

Sendikalarımızı ve sendika birliklerimizi idare edenler «sınıf mücadelesinin» refah ve hürriyet getirmediğini herkes kadar bilmektedirler. Şimdiye kadar tuttıkları yol bunun en açık isbatıdır. İş kadar sermayenin de muayyen haklara sahip bulunduğu hiç bir zaman inkâr edilmemiştir.

Enflasyon ücretleri her gün biraz daha tahrip etmektedir. Grev hakkından ve kollektif müzakere imkânlarından mahrum bir işgücünün şikâyetlerini bir «sınıf mücadelesi» diye vasıflandırmak hakikaten bir insafsızlıktır.

Herkes Gider Mersine ...

1948'de kuruluşundan beri, Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtı (OEEC) büyük terakkiler kaydetmiştir. Marshall Planı yardımlarının tevzii ve koordinasyonu hususunda Birleşik Amerika ile müştereken çalışmak ve tiraj hakları sistemi sayesinde iktisadi ticareti peyderpey çok-terafı bir hâle getirmek gibi fonksiyonlarını muvafakiyetle yerine getiren bu teşekkül, bilâhare, liberasyon kodunun gitgide genişletilmesi sayesinde -gümrük resimleri hariç dış ticarete vaz'edilen kontenjan, lisans ve döviz permisi gibi metodların kullanılmasını umumiyetle bir hayli azaltabilmiş ve Avrupa Tediye Birliği'nin inkişafı sayesinde de Batı Avrupa'ya has olsa dahi döviz konvertibilitesi konusunda geniş ilerlemeler kaydetmiştir.

Hâlen OEEC yeni bir safhaya girmek üzeredir. Gerçekten, bu teşekküle dâhil olan altı Avrupa Devleti yani Fransa, Batı Almanya, İtalya ve Benelüks Devletleri (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) aralarında bir Avrupa Müşterek Pazarı tesis etmeye karar vermişlerdir. Bu müşterek Pazar'ın etrafında ise Büyük Britanya, Danimarka, İsveç, Norveç, İsviçre ve Avusturya bir Serbest Ticaret Bölgesi teşkil edeceklerdir. Diğer OEEC memleketleri - ki bunların hepsi bu teşekküle dâhil olan nisbeten geri kalmış memleketlerdir (yani Türkiye, Yunanistan, Portekiz, İrlanda ve İzlanda) - şimdilik her iki bölgenin de dışında kalmaktadırlar. Bununla beraber, bir Çalışma Grubu, bu Devletlerin OEEC'nin yeni girdiği safhada ihraz edecekleri vaziyeti tesbite çalışmaktadır.

Avrupa Müşterek Pazarı'ndan maksat, bu Pazar'a dâhil olacak memleketler arasındaki gümrük hududlarının ortadan kaldırılmasından ibaret değildir; bundan başka, Pazar'a dâhil olan memleketler, prensip itibarıyla, dış âleme karşı müşterek bir gümrük tarifesi tatbik edeceklerdir. Buna mukabil, Serbest Ticaret Bölgesi memle-

ketleri için vaziyet tamamen böyle değildir; şöyle ki, bu Bölge memleketleri ile Müşterek Pazar'a dâhil olan memleketler arasında gümrük hududları kaldırılacak; ancak, Serbest Ticaret Bölgesi memleketleri dış âleme karşı değişik gümrük tarifeleri vaz'edebileceklerdir. - Bu anlaşmalara göre, gümrükler safha safha indirilecek ve bu iş oniki yılda tamamlanmış olacaktır. Gerek Müşterek Pazar'a, gerek Serbest Ticaret Bölgesi'ne dâhil olan memleketler, muvakkat olması kaydıyla, tediye bilânçosu müşkülleri veya muayyen bir sanayi dalında veya muayyen bir muntakada meydana çıkan güçlükler dolayısıyla, mevzu bahis anlaşmaların mükellefiyetlerinden ber'i kılınabileceklerdir. Ayrıca, İngiltere için imparatorluk tercihleri mahfuz tutulmaktadır. - Bu anlaşmalara göre, bir Daimî Komisyon ile bir Bakanlar Konseyi kurulacaktır. Bu kurulların süpranasyonal bir vasfı olmayacak ise de, kendilerine, mükellefiyetleri tatbik etmeme müsaadesi vermek; ihracat sübvansiyonlarının ve farklılık yaratan muhtelif vergilerin, ezcümle bazı muamele vergilerinin kaldırılmasını istemek hususunda oldukça geniş yetkiler tanınacaktır. Müşterek Pazar için bir Merkez Bankası derpiş edilmemişse de mezkûr kurullar para ve maliye politikası bahislerinde gereken tavsiyelerde bulunabileceklerdir. -Milliyet kıstasına göre fiyat tefriki güden karteller hemen yasak edilecek ve fiyatlara ve pazarların paylaşılmasına müteallik anlaşmalara dayanan karteller ise bir müddet sonra ortadan kaldırılacaktır. -Ziraat sahasında, gümrük resimleri lâğvedilmekle beraber, her memlekette farklı olabilecek asgarî fiyatlara müsaade edilmektedir. Bununla beraber, uzunca bir müddet sonra bu sahada da müşterek bir fiyat seviyesine gidilmesi istenmektedir. Ancak, İngiltere, ziraat sektörünün tamamen anlaşma dışı bırakılması temayülündedir.

Dış ticarete konulan muhtelif tahditler meyanında gümrük resimleri, diğer tahditlerden farklı olarak, uzun vâdeli tahditler sayılır; bunun sebebi, gümrük resimlerinin, hâlen, himayeci politikaların bir vasıtası olarak vaz'edilmekte bulunmasıdır. Memleketimiz, sanayi sahasında pek çok yeni yatırımlar yapmak durumunda olduğuna göre, himayeci gümrük resimlerine daha çok uzun bir zaman için muhtaç olduğumuz açıktır.

Ancak, bu demek değildir ki bir OEEC memleketi olan Türkiye, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'nden uzak kalsın. Bilakis, son yılların tecrübeleri bir kerre daha göstermiştir ki Türkiye ile Batı Avrupa'nın ileri memleketleri dış ticaret bakımından birbirlerinin tamamlayıcısı olmak durumundadırlar; netekim, Türkiye'nin dış ticaret hadleri, dış ticaretimiz Batı Avrupa ve dolar bölgeleri haricine kaydıka aleyhimizde inkişaf etmektedir. Bu itibarla,

Türkiye'nin şimdiden bu Serbest Ticaret Bölgesi içinde yer alması, ilerde sanayii inkişaf ettiği vakit kendisini bu Bölge'nin icablarına uydurmasından çok daha kolay olacaktır. Türkiye böyle bir imkân araştırıldığı takdirde, geri kalmış bir memleket olduğu için, kendisine, gümrük bahsinde, tıpkı GATT Andlaşmasında olduğu gibi, daha uzun bir devreye şâmil bazı istisnalar tanınması imkânı kolaylıkla sağlanabilir.

Ancak, Hükümetin tâkip ettiği enflasyoncu politika, dış ticaret sahasında muvakkat olarak vaz'edilebilecek tahditlerin, memleketimizde artık devamlı bir mahiyet kazanmasını ve gitgide yerleşmesini intaç etmiştir. Batı Avrupa memleketleri, aralarındaki gümrük hududlarını dahi kaldırmaya doğru gitmekteyken, Türkiye, Batı Avrupa dâhil bütün dış âleme karşı, gümrük resimlerine ilâveten, gitgide sıkılaştıran bir ithâlât ve döviz kontrolü sistemi vaz'etmektedir; Batı Avrupa, - hatta biraz geriden de olsa Fransa dâhil olmak üzere - ihracata verilen sübvansiyonları gittikçe azaltırken, Türkiye bu gibi sübvansiyonları boyuna arttırmak yoluna girmiş bulunmaktadır. Bu vaziyette, memleketimizin, Avrupa Müşterek Pazarı ve Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ile ilgilenmesi bir tarafa, Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtı ve ona bağlı olan Avrupa Tediye Birliği Camiası içindeki durumu bile, maalesef, mutenakız bir mahiyet iktisap etmiş bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler ve Kıbrıs

Son defa, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin de iştirakiyle ve sadece Panama ile Afganistan'ın çekimser reyleriyle kabul edilen Kıbrıs hakkındaki Hint Karar Sureti tarafları, meseleye «demokratik, sulhperver ve âdil bir hâl çaresi» bulmak üzere müzakerelere girişmeye davet etmiştir.

Hükümetin, Başvekilin 24 Ağustos 1954 tarihli nutku ve bilâhare Londra Konferansına katılan Başdelegenin beyanlarıyla tarif ve tesbit etmiş bulunduğu, ve neticede, 21 Aralık 1956 günü terketmiş olduğu siyasete nazaran, Türkiye'nin bu karar suretine müsbet rey vermiş olması elbetteki bir gerilemedir. Gerçekten, eski Türk tezi, Yunanistan'ın Kıbrıs'la hiç bir ilgisi olmayacağını ve Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nın da bu meseleyi, İngiltere'nin bir çahilî işi olmak dolayısıyla, görüşemeyeceğini ileri sürmekteydi. Halbuki, şimdi, Birleşmiş Milletlerdeki Türk Delegasyonu, Hint Karar Suretine müsbet rey vermekle,

aynı meselenin 1956 Genel Kurulu nun gündemine alınmasına bile tek başına muhalefet ettiğini unutmaya benzemektedir. Bu bakımdan, 1954'den beri, Birleşmiş Milletler'in Kıbrıs meselesini görüşmeye ve bu mevzuda tavsiyede bulunmaya yetkili olduğunu iddia eden Yunan tezi bütün taraflarca ve bizzat Genel Kurulca kabul edilmiş olmakta ve Genel Kurul Yunanistan'ın Kıbrıs'la ilgisini de tasdik etmiş bulunmaktadır.

Bununla beraber, Genel Kurulun bu kararı münhasıran Yunanistan'ı iltizam eden bir karar değildir. Filhakika, kararda, Türkiye'nin de Kıbrıs ile ilgilenmeye hakkı olduğu inkâr edilmemektedir.

Görülüyor ki neticede, bütün ilgili taraflar, FORUM'un meselenin başından beri müdafaa ettiği realist ve âdil hareket hattı üzerinde sıralanmış bulunmaktadır. Gerçekten, Genel Kurul'un büyük ekseriyetinin temayülü açıkça belli olmuştur: Genel Kurul, Yunanistan'ın da, Türkiye'nin de Kıbrıs'la prensip itibarıyla ilgilenmeye haklı olduklarını kabul etmiştir; Genel Kurul, Yunan Delegasyonunun sunduğu ve İngiltere'yi hemen self-determination safhasına girmeye zorlayacak bir karar suretini reddetmiş ve bu suretle Yunan iddialarındaki aşırı tarafları benimsemediğini göstermiştir. Bunun yanında, Genel Kurul, İngiltere'nin, Yunan Hükümetinin E. O. K. A.'ya yaptığı yardımların takbih edilmesi hususundaki çok haklı isteğini kabul etmekten çekinmek suretiyle Yunanistan'ı kırmak istemediğini belli etmiştir. Genel Kurul'un, tethişçilik bahsindeki temayülü, Yunanistan'ın tethişçilere yardımını durdurma ve İngiltere'nin de davanın halledileceği yolunda müşahhas ümitler yaratarak tethişçiliği lüzumsuz kılması tarzında hareket etmeleri gerektiği merkezindedir. Diğer taraftan, Türkiye'nin, pek de kuvvetli olmayan delillerle, Kıbrıs'ta self-determination'ın asla tatbik edilemeyeceği yolundaki tezini terkederek, dünya halk oyu karşısına self-determination plânı üzerinde çıkması ve hatta Kıbrıs için Yunanistan'ın istediği self-determination şekline daha âdil bir şekli prensip itibarıyla benimsemiş olması, Genel Kurul'da durumumuzun daha çok sempatiyle karşılanmasına yardım etmiştir.

Kanaatimizce, şimdi yapmamız icabeden şey, Genel Kurul kararının Türk dip-

lomasisinin bir zaferi olduğu yolunda övünmelere kapılmaktan ziyade, davanın, Türk menfaatlerini azami derecede koruyacak bir şekilde hâlinin çarelerini araştırmaktır.

Dışişleri Bakanlığı bütçesinin müzakeresi esnasında Hürriyet Partisi sözcüsü, 1 ile 7 Eylül 1955'te Londra'da toplanan Konferansın adının «Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'a müteallik Konferans» olduğunu hatırlatarak, Hükümeti, o zamandan beri, bu ismin de işrab ettiği tarzda bir tez ileri sürmemiş olmasından dolayı tenkit etmiştir.

Hakikaten, bu görüş yerinde bir görüştür. Mesele, bir self-determination meselesi i.e. bu prensibin, Doğu Akdeniz bölgesindeki bütün Türkler ve Yunanlılar için mümkün olan en âdil tarzını bulmak lâzımdır. Bu, Türkiye'nin, Batı Trakya ve Adalar meselelerini de ortaya atması demektir.

İngiltere'de yapılan son ara seçimleri, Kıbrıs dâvasında Yunanistan'a müzahir olan İşçi Partisinin lehinde kuvvetli bir cereyanın mevcudiyetini bilfiil teyit etmiştir. Bu durumda, İngiltere'de genel seçimler yapılması ihtimali dünden daha fazladır. Bu itibarla, Türk Hükümetinin, Kıbrıs, Batı Trakya ve Adalar meselelerini bir bütün hâlinde görüşecek olan bir konferansın toplanmasına bir an evvel önayak olması zarureti açıktır.

Birleşmiş Milletler ve İsrail

Derhâl mütareke hattı gerisine çekilmesini talep eden Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararlarına riayet etmek istemiyen İsrail, Birleşik Amerika Cumhurbaşkanı Eisenhower'ın çok müessir ve kat'i şahsi müdahaleleri neticesinde nihayet, Gazze ve Şarm-El-Şevk'ten çekilmeye karar vermiş ve tahliye bilfiil sona ermiş bulunmaktadır. Gazze bölgesi Birleşmiş Milletler İnzibat Kuvveti tarafından işgal edilmiştir.

İsrail Başvekili David Ben Gurion ile Başkan Eisenhower arasında cereyan eden dramatik diyalog birçok bakımlardan çok ilgi çekicidir.

İsrail'in, tahliyeyi kabul etmeden evvel bazı hususlarda garantiler istemesini anlamak lâzımdır. Komşularıyla arasında çıkan günlük çatışmalarda daima kabahatsiz olmakla beraber, İsrail'in, bilhassa Gazze bölgesinden tertip edilen komando akınlarından ziyadesile muhtarip olduğu bir hakikattir. Diğer taraftan, İsrail, kendi bandırasını taşıyan gemilerin Süveyş Kanalından geçirilmesine, Güvenlik Konseyi kararlarına rağmen, Mısır'ın muhalefet etmesinin sağlanmasını istemektedir. Nihayet, İsrail, Akabe Körfezi ağzındaki Tiran Boğazından seyrüsefere Mısır ve Suudi Arabistan'ın mâni olmamalarının teminini talep etmektedir. İsrail bu taleplerinde tamamen haklıdır.

Batılı devletlerin büyük ekseriyeti İsrail'in bu taleplerini iyi niyetle karşılamaktadırlar. Hattâ, Kanada Genel Kurul'a sunduğu bir plânda, İsrail'in Gazze bölgesini ve Sina Yarımadasının Doğu bölgesini tahiyet etmesinin, yukarıdaki hususların da ilgili Arap devletleri tarafından kabul edilmesiyle birlikte gerçekleştirilmesini teklif etmiş ve Akabe Körfezinde seyrüseferin emniyetinin sağlanması için bir Birleşmiş Milletler Filosu teşkilini istemiştir.

Birleşik Amerika, buna rağmen, Kanada teklifinin Genel Kurul'ca kabulüne taraftarlık etmemiş ve İsrail Ordusunun işgal etmiş olduğu muntakalardan kayıtsız şartsız çekilmesini istemiştir. Bu demek değildir ki Birleşik Amerika İsrail'in taleplerini haklı oldukları zaman desteklemeyecektir. Ancak, Birleşik Amerika, herşeyden evvel, siyasetinin temelini teşkil eden milletlerarası ahlâk kaideleri gereğince, bir mütecavizin, haklı olan isteklerini gerçekleştirmek için bile olsa, tecavüzünün semerelerinden istifade ettirilmesini doğru görmemiştir; bundan başka, aksini kabul etmek, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun evvelce ısdar etmiş bulunduğu kararları da hiçe saymak olacaktı. Kaldı ki Eisenhower Doktrini Suudi Arabistan'ın desteğini kazanmış ve Ürdün tarafından da iyi bir gözle görülmeğe başlanmıştır; o kadar ki Suriye, Mısır, Ürdün ve Suudi Arabistan arasında da Kahire'de akdedilmiş olan son Konferansta Suriye ve Mısır ile Ürdün ve Suudi Arabistan arasında bu noktada ihtilâf çıkmıştır. Bu vaziyette, Birleşik Amerika'nın, İsrail'i tutması siyasi bakımdan da münasip olamazdı.

1957 YILINDA **2.000.000.000** LİRA TUTARINDA İKRAMİYELER **TÜRKİYE BANKASI**

Başkan Eisenhower'ın aldığı bu tavır, Arap memleketlerinde, Birleşik Amerika'nın her ne pahasına olursa olsun sionizmi destekleyeceği yolundaki kanaati muhakkak ki sarsacaktır.

Kanaatimizce, Birleşik Amerika, Ortadoğu'da takibine başladığı yeni siyasetin en güç safhasına işte şimdi girmiş bulunmaktadır. Kahire'den gelen haberler, Abdülnâsır Hükûmetinin, artık, Süveyş Kanalı için istişari bir konseyi dahi reddedeceği merkezindedir. Abdülnâsır Hükûmeti, Kanal'ın Birleşmiş Milletler Temizleme Ekibi tarafından açılmasında son günlerde bazı lüzumsuz zorluklar çıkarmaya da başlamıştır. Herhâlde, Kahire Diktatörünün, her isteğini Birleşik Amerika'ya kabul ettireceği yolunda şımarık düşüncelere sapmaması lâzımdır.

Suriye'de ise durum hâlâ çok karışıktır. Şam hükûmetinin memleketin her tarafına hâkim olmadığı gelen haberlerden anlaşılmaktadır. Assalî Hükûmeti, bu vaziyette, pek azalmış olan malî gelirini yeniden elde etmek maksadile olacak, payplaynların taminine izin vermek zorunda kalmıştır. Bunun, Suriye Hükûmetinin makul olmaya doğru gittiğinin ilk işareti olup olmadığı henüz belli değildir.

Birleşik Amerika'nın büyük bir soğukkanlılık, sabır ve takt ile hareket ettiği takdirde, Ortadoğu'da devamlı bir sulhe zemin teşkil edebilecek bir sükûn devresinin başlamasını temin etmesi mümkün olabilir. Zira, Mısır da, Suriye de, yakın zamanda, Birleşik Amerika'nın yardımlarına muhtaç olduklarını anlamak durumundadırlar.

Birleşmiş Milletler ve Cezayir

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, pozitif devletler hukuku bakımından Fransa'nın bir iç meselesi olduğunda, bugüne kadar şüphe olmiyan Cezayir meselesinde de bir tavsiyede bulunmakla, Misak'ın 2 inci maddesinin 7 inci fıkrasının tefsiri bakımından, badema yeni bir örf ve âdet kaidesinin teşekkülünü mümkün kılmış bulunmaktadır. Bunun, esas itibariyle, insan hakları ve demokrasi dâvasının lehinde olacağına emindir.

Genel Kurul bu kararında, sulhu ve münasip yollardan meseleye bir hâl çaresi bulunmasını talep etmektedir. Karar, ittifakla alınmış; sadece Cenubi Afrika ile Macaristan reye iştirak etmemişlerdir; Fransa dahi reye iştirak etmemişse de kararı memnurlukla karşıladığını bildirmiştir.

Kanaatimizce, kararın en ilgi çekici tarafı, alâkalı Delegasyonların beyanlarına atıfta bulunmasıdır. Bu beyanlar meyanda bilhassa Fransa Dışişleri Bakanı Mösyö Pineau'nunkini zikretmek lâzımdır. Gerçekten, Mösyö Pineau, Genel Kurul'da vardığı izahatta, Mösyö Mollet'in 9 Ocak 1957 günü söylediği bir nutka atıfta bulunmuştur. Fransız Devlet adamları bu beyanlarıyla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na karşı şu tahaahhütlere girmiş durumdadırlar:

1) Her hangi bir siyasi şart ileri sürmeksizin ve Cezayir mücahitlerinin silâhlarını terketmelerini talep etmeksizin bir ateş-kes durumunu mer'i kılmak;

2) Mümkün olan en kısa bir zaman zarfında bütün Cezayir'de hıristiyan ve müslüman halkı ayırt etmeksizin genel seçimlere tevessül etmek; (Mösyö Mollet, ateş-kesten sonra üç aydan bahsetmiştir);

3) Bu seçimlerin yabancı ve tarafsız Devletler tarafından mürakabesini sağlamak.

Şimdi, bütün dünya, Fransa'nın bu vadedileni tutup tutmayacağı beklemektedir. Fransa, bugüne kadar, hayret verici bir anlayışsızlık içinde hakiki menfaatlerinin nerede olduğunu unutarak ve bütün dünyaya insan haklarının ne olduğunu öğretenlerin başında gelen bir millet olmak itibariyle haiz bulunduğu tarihi vazifeyi bilmemezlikten gelerek, Cezayir halkına İkinci Dünya Harbinin sonundan beri yaptığı bütün vaadleri tutmak istememiştir. Fransa, bunun cerasını, genel seçimlerde Millî Kurtuluş Cephesi'nin (FLN) adaylarının seçilmesiyle esasen çekmiş olacaktır.

Kanaatimizce, dâva, serbest genel seçimlerin yapılacağını vaad etmekle de bitmez. Mesele, herşeyden evvel, müslüman halkın, bu genel seçimlerin dürüst cereyan edeceğine emin olmasını sağlamaktır. Bunun için de Fransız Hükûmetinin derhâl alması icabeden bazı tedbirler mevcuttur.

Bunların başında, hemen bir umumi affın ilânı gelmektedir. Bundan başka, belediye reformunun yapılması suretiyle seçim listelerinin tanziminin ve seçim sandıklarının muhafazasının tarafsızlığından şüphe edilemeyecek belediyelere verilmesi lâzımdır. Nihayet, Cezayir'deki Fransız liderlerinin personeli, artık o kadar emniyet telkin etmekten uzaktır ki bunların tamamen değiştirilmesi zaruridir.

Birleşmiş Milletler kararından beri cereyan etmekte olan hâdiseler ise, siyasi müfessis Mösyö Robert Lacoste'un tedip ve aldaama politikasının hâlâ devam ettiğini göstermektedir.

Bu arada, bazı radikal milletvekilleri, Fransız Parlamentosuna, Cezayir'in taksimine dair bir plân sunmuşlardır. Bu plân, kanaatimizce, iki noktada eksiktir. Evvelâ, müslüman halk tarafından muhtariyetle idare edilecek olan Konstantin ve Telemcen bölgeleri yine de Fransız toprağı olarak kalmaktadır; istiklâl bahis mevzuu değildir. Saniyen, üç Fransız vilâyeti hâlinde teşkilâtlandırılacak olan Cezayir ve Oran şehirleri bölgesi çok geniş tutulmuştur. Bununla beraber, genel seçimlerden sonra, Cezayir'in Fransa ve Cezayir milliyetçileri arasında taksimini hedef tutacak olan bir anlaşmanın prensip itibariyle en âdil bir anlaşma olacağı kanaatindeyiz. Gerçekten, Cezayir'de, Fas ve Tunus'un aksine, çok geniş bir Fransız kolonisi mevcuttur. Bir milyonu aşan bu kütlenin Arap idaresi altına girmeyi istememesi anlayışla karşılanmalıdır. Bunun yanında, Cezayir Araplarının da istiklâl isteklerini tam bir anlayışla karşılamak lâzımdır. Mesele, bir bakıma, Kıbrıs dâvasına çok benzemektedir. Tıpkı Kıbrıs dâvasında olduğu gibi, taksim, selfdetermination prensibinin en âdil tatbik tarzını teşkil edecektir.

T. C.

ZİRAAT BANKASI

Yurt içinde 532 Şube ve Ajansı, dünyanın her tarafındaki muhabirleriyle sayın müşterilerinin emrindedir.

Vadeli, vadesiz tasarruf hesapları

1957 ikramiye tutarı
şimdilik

2.000.000 Liradır

Bu Zengin Plânda
Gayrimenkuller, dolgun para ikramiyeleri,
eğya, traktörler, ziraat aletleri
bulunmaktadır.

Başbakanın Hataları ve Delilsiz Isnatları

Dr. Muammer AKSOY

“Çok eskiden söylenmiş olan bir söz vardır: Hakikat seni hürriyete kavuşturacak! Fakat aynı derecede muhakkak olan bir şey daha vardır: Hakikat ancak bir hürriyet ikliminde doğabilir ve gelişebilir. Üniversitenin vazifesi, işte böyle bir iklimi yaratmak ve beslemektir.” (Kolumbia’da Andes Üniversitesi Rektörü Albert L. Camargo) (*)

I

Bundan önceki yazılarımızda gösterdik ki, vekâlet emrine alınan Siyasal Bilgiler Dekanının, Başbakanca tasvip edilmeyen hareket tarzı, “hükümetin görüşünü aksettirecek yerde, akademik hürriyetin ve ilmi araştırmanın icaplarına uygun olarak, kendi kanaatlerini serbestçe ifade etmesi” dir.

Menderes’e göre, yalnız Turhan Feyzioğlu’nun değil, Üniversite muhtariyetinden ve demokrasiden bahseden diğer öğretim üyelerinin de suçu aynıdır: “İki tane profesör üç tane doçentle teşriki mesai ederek, “bu memlekette Üniversite muhtariyeti yoktur” diye memleketi içten dıştan kötülerse, buna asla müsaade etmiyeceğiz.” (1).

Görülüyorki Menderes’in mantığında, “Üniversite muhtariyeti yoktur demek”, evet 6425 sayılı kanundan sonra bile bu bedahati ifade etmek, memleketi içten dıştan kötülemek, yabancılara jurnal etmektir. Yani bu muhakeme tarzına göre, memleketini seven bir profesör, kanunlar ne hale gelirse gelsin, isterse tek parti devrine dönülsün, “vatanım yüksek menfaati icabı” “demokrasinin en mükâmil şekline” veya hiç değilse “normal bir demokrasiye” sahibiz demelidir!

Bu zihniyete uygun olarak, Üniversite muhtariyetinden bahsedilmesi bile “politikacılık, partililik” haştâ “kıyama teşvik” telâkki edilmektedir (2).

Keza hocaların, antidemokratik bazı kanun ve kararları, ilim ışığı altında birbirine benzer surette tenkide cür’et etmelerinin, ne gibi “gizli bir maksada” dayandığını tesbit hususunda da, delil olarak, faraziye ve tevehhümlerden faydalanılmaktadır. Temsil edilen garip mantık şundan ibaret: Bu ilmiye sınıfı, dışardan yardım görmese, böyle “tehlikeli” hareketlere cesaret edemez! Keza, memleket meseleleri hakkında hükümetin görüşüne aykırı fikir beyan etmek, ancak ve ancak post elde etmek maksadıyla olur (3).

Bu görüşü memleketimizin ilim hürriyeti hesabına büyük bir üzüntü ile karşı-

lamamağa imkân yoktur. Bir Başbakan, kanun veya kararları tenkit eden her öğretim üyesinin bu vatanî hizmetini, gizli siyasi maksatlara hamletmekte, ilim adamlarının, post kapma gayesi olmaksızın memleket meselelerini inceleyemeyecekleri yolunda bir kaide vazetmektedir.

Halbuki, batı memleketlerindeki nisbette olmasa bile, karşılığında hiç bir menfaat düşünmeksizin, hattâ büyük tehlikeleri göze alarak, yurdun hayrına olan ikazları yapmaktan çekinmeyecek Üniversite hocalarımızın, Allaha şükür mevcuttur. Maa-fih Menderes’in görüşünde de haklı olan bir tarafın bulunduğunu itiraf etmek gerekir: Evet, - her meslek ve makamda olduğu gibi - Doçent, Profesör veya Ordinarius ünvanını elde etmiş şahıslar arasında dahi, söz, yazı ve hareketlerini, mevki yahut pek daha küçük menfaatler temini veya muhafazası gayesine âlet olarak kullanan bedbahtlar, ne yazık ki mevcuttur. Fakat Menderes’in pek iyi bilmesi gerekirdi ki, bu “zavallılar”, iktidarı tenkit edenler arasında değil, “Menderes’in selefini olduğu gibi, yakında halefini de alkışlayacak olan ve bugün ise bizzat Menderes’i alkışlamakta bulunan kimseler” arasında yer almaktadırlar. Onların hedefi, sosyal veya altürüst gayeler ve prensipler için mücadele etmek değil, en kısa ve zahmetsiz yoldan menfaatler temin etmektir. Laval’ler de, Kadar’lar da, hep bu prensipsiz, renksiz, cüce ruhlardan (“şerbetçilerden”) çıkmıştır.

Menderes’in ittiham ettiği öğretim üyeleri, parsâ toplama ve kısa yoldan mevki elde etme yolunun, “iktidara kusurlarını göstermek değil, medhiyeler yazmak veya hiç değilse susmak” olduğunu bilmiyecek kadar memleket realitelerine yabancı olabirler mi?!

Onların gayesi siyasi mevki elde etmek olsaydı, bizzat D. P. nin yaptığı teklifleri kabul etmeleri kâfi gelirdi. O halde şu hakikatı Başbakan dahi itiraf etmelidir: onun beğenmediği “âsi” hocaların “kusur” (!)u, ne şahıslara ve ne de şahsî menfaatlerine kul olmamaları, buna mukabil “anlaşılmayan bir inatla” (!) prensiplere bağlı kalmalarıdır.

Eğer Başvekil, bir an için, iktidarda başka bir şahsın bulunduğunu tasavvur ederek, hadiseleri bu ışık altında tahlil etseydi, muhalefet sözcüsü sayın Adnan Menderes gibi hakikatleri kolayca görebilirdi. Halbuki Başvekil Menderes, hiç bir delil ve mesnede lüzum hissetmeksizin, muhayyilesini azâmî derecede işleterek, Üniversite hocalarının gaye ve tasavvurları hak-

kında aklına gelen her ihtimali, sanki gerçemiş gibi ortaya atmaktadır.

Üniversite hadisesinde, “muhalefete intisap veya onun aleti olmak” tan bahsedilince, bununla C. H. P. nin kastedildiği, muhtelif beyan ve yazı ile sabittir (4).

Son zamanların icraatını her kim tenkit ederse, iktidar zimamdarlarının indinde, C. H. P. nin adamıdır. Bu mantığa biraz daha devam ederek, memleketimizde 1954 den sonra kabul edilen bir çok antidemokratik kanunların ve onlara dayanan kararların mahiyetini belirten, düzinelerle Avrupa ve Amerika gazetelerini de, “C. H. P. nin yuvaları” saymak yerinde olacaktır! C. H. P. için en iyi propagandayı teşkil eden bu garip görüşün bir başka tarafı, onu tamamen ulvileştirmektedir: Öyle ya, “kim doğruyu ifade ederse C. H. P. lidir” gibi bir kaideye varılmış olmuyor mu? C. H. P. li olmamak için, C. H. P. zimamdarları Allah’ı kabul etti diye, onu dahi inkâr etmek mi gerekecektir? Oysa ki, hakikat daima hakikattir. Onu değil şu veya bu şahıs, bütün cihan kabul, hatta inkâr etse de, mahiyeti yine değişmez. D. P. nin müfritlerinin teslim edemediği bedahet işte budur. onlar için, partilerinin şu andaki hareketlerini alkışlamamak, “mil’eti ifsat etmek” ve şu anda C. H. P. nin dahi müdafaa ettiği “en bedihi hakikatleri ifade etmek”, C. H. P. ajanı olmaktır.

Menderes’in sözlü soru münasebetiyle sarfettiği cümlelerdeki hata, tenakuz ve tezatların hepsini nakil ve tahlil etmek yoluna gidersek, kalın bir kitap yazmak icap edecektir. Bu sebeple hata ve tezatlar listesine burada nihayet vererek (5); sadece, isnat edilen fiillerin delil ve sarahetten ne derece uzak olduğunu ve böyle bir hareketin mânâsını belirtmeğe çalışacağız:

II

“Demokrasi, milletlerin idaresinde karşılıklı müsamaha ve anlayışa dayanan ileri ve medenî bir sistemin adıdır. Görüş ayrılıklarından dolayı ne şahıslar ve ne de teşekküllere haksız isnatlarda bulunmak bizim şiarımız değildir” (Celâl Bayar) (*)

Bundan önceki incelememizde, Başvekilden yaptığımız nakillerle, kendisinin Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarına, bir takım fiiller isnat ettiğini belirtmiştik (6). Bu isnatların, bîtaraf vatandaşlarda - haksız yere - bazı şüpheler yaratması ise, tabiidir. Zira yazık ki; insanların çoğu aldatıcı bir mantığa kapılarak, her itihamda, kısmen olsun hakikat payı aramaktadır. Bunun için değil midir ki, “iftira ediniz, iftira ediniz; daima bir iz bırakır” yolundaki pek acı ve korkunç bir vecize dahi, darbimesel halî line gelmeye başlamıştır.

Şimdi soruyoruz, “bu ittihamlar, delilsiz ve mesnetsiz ileri sürülebilir mi?” Şüphesiz ki, bir mebusun sözlerine mâni olma-

ya hukuken imkân yoktur. Fakat bir mebusu ve hele başvekili, sözlerinde ve hareketlerinde kayıtlayan, sadece kanunların hükümleri midir?

Kanunların dahi üstünde olan bazı kaideler ve gelenekler vardır: Meselâ "bir ferde karşı, onun şahsiyetini veya meslekî hayatını lekeliyecek isnatlar, delillere dayandırılmadan asla yapılamaz!" Halbuki Menderes, bu kadar ağır ithamlar için delil göstermeğe, tekrar tekrar davet edildiği halde (7), bunu yapmamış, yapamamıştır. Buna mukabil kendisinden ısrarla ve meydan okurcasına delil talep eden milletvekillerine karşı, suçluluk mefhumunda ve delil sisteminde âdeta "yeni bir keşif" sayılabilecek olan şu garip sözlerle mukabele etmiştir: "Böyle bir şeyin mevcudiyetini şu kürsüden bir saatten beri devam eden müzakereleri iştah ederek isbat etmek mümkündür. Burada her hangi bir kanunun tabiiyetine ait olan yolsuzluğa müteallik olmak üzere hasbiden gelip de bu mücadeleleri yapmıyoruz. Bunların siyasî maksat, hüviyet ve mahiyeti malûm değil mi?"

Kendi kendisiyle dahi tenakuz halinde bulunan (8) bu garip görüş, iki hükmü ihtiva etmektedir:

1 — Muhalefet Mecliste hangi meseleyi müdafaa ederse, bu mesele ile ilgili olan şahıslar, muhalefette işbirliği halinde demektir. Şu halde bir profesör, bir hâkim ve ya herhangi bir memurun, politikacılık ve partililik yapıyor sayılmaması için, sadece kendi hareketlerini düzenlemesi kâfi değildir. Bir de, muhalefet mebuslarının ağzına ve muhalefet gazetelerinin kalemine hâkim olması lâzımdır. Böyle bir neticeyi, "Fertlerin yalnız kendi fiillerinden mesul olmaları" yolundaki hukuk mütearifesi ile bağdaştırmaya imkân varmıdır?!

2 — Menderes'in yukarıda bahsettiğimiz görüşünün, "Demokrasilerde muhalefet anlayışı" ile telif edilmesi de mümkün değildir. Zira bu muhakeme tarzı, zaruri olarak aşağıdaki hükme ulaştırır: **Muhalef partiler, Mecliste ancak kendi şeriklerini müdafaa ederler.** Onların bir memleket meselesini objektif olarak ele almasına ve kendi adamlarından gayri bir şahsı müdafaa etmelerine kaideten imkân yoktur.

Halbuki Demokrasilerde muhalefet, Meclisin ve siyasî hayatın zarurî bir parçasıdır, Muhalefetin sözlerinin, prensip itibariyle kötü niyete ve her hadisede santimi santimine menfaat mülâhazalarına dayandığını farzetmek, demokrasi zihniyetiyle asla bağdaşamaz! Muhalefetin saygıya lâyık ve tam bir tenkit hakkına sahip olmadığı yerde, hakiki manasiyle demokrasiden bahsedilemez.

Delil hususunda biraz daha ısrar edilirse, Menderes, "buraya delil mi getireceksin? Burası Şurayı Devlet mi? Burası Temyiz Mahkemesi mi? (9) gibi, anlaşılacak bir mantıkla cevap vermek zorunda kalmıştır.

Millet Meclisinde, Mahkemelerin incelemeye mezun bulunmadığı hususların dahi münakaşa edilebilmesi esasından, Menderes'in vardığı neticeye değil, onun tam aksine ulaşılabilir. Yani hükümet, idarî ve siyasî takdir hakkının yerinde kullanıldığına dahi, teşri organına karşı ispat etmeğe mecburdur. Şahıslara isnat edilen suçlar için ise, her yerde olduğu gibi Mecliste de, daima ve daima delil lâzımdır. Hukukun bir mütearifesidir ki, hiç bir şahıs, suçsuzluğunu ispat etmek durumunda bırakılamaz. **İttihâm edenlerin, delilleriyle birlikte gelmeleri, hukukî olduğu kadar ahlâkî bir mükelleftir.**

Kaldı ki, Mecliste delilsiz ve mesnetsiz ithamlara yer verilecek olursa, bundan bilhassa hükümetler zararlı çıkar: Bir mebus, bütün vekilleri hırsızlıkla itham edip de, kendisinden delil istenince, "Meclis, Mahkeme değildir" diyebilirse, böyle bir hareket tarzını, acaba bizzat Menderes hangi kelimelerle taysif eder?

A. Menderes, ithamlarını destekleyen tek delil, hattâ muayyen bir vakıa zikredememişse de, bunların hakikatle hiç bir ilgisi olmadığını ispat hususunda, **Maarif Vekili** gereken delilleri vermiştir:

1 — Vekil, **Senato'ya gönderdiği tezkerede**, "politika veya partililik yapmak"tan aslâ bahsetmemiştir. Bu kadar ağır basan sebepler var idiyse, tezkerede, Vekâlet emrine alınmanın hakikî sebebi olarak, sadece Fakülte açış konuşmasındaki takdire şayan sözleri ileri sürmek, hatta bu en zayıf kozla yetinmek, ne suretle izah olunabilir? Menderes'in iddia ettiği bu fiillerin bir tanesi hakikat olsaydı, Senato'ya gönderilen tezkerede onlara elbetteki dokunulurdu!

2 — Sözlü sorunun yegâne muhatabı olan **Vekil, Meclisteki açıklamasında**, Menderes'in ağır ithamlarının bir tanesine bile, uzaktan bir ima ile dahi dokunmamıştır.

Halbuki Üniversitede cereyan eden hadiseleri, vazifesi icabı Başvekil'den çok daha iyi bilmesi gereken şahıs, Maarif Vekili'dir. Esasen **Üniversitede neler cereyan ettiğini, Başvekil ancak Maarif Vekilinden öğrenebilir.** Onun gizli bazı ajanları olduğunu tasavvur etmeğe imkân var mıdır? Başvekil'in iddia ettiği bu fiiller, sadece muhayyile veya vehim mahsulü olmayıp da, hakikate tevafuk etseydi; Maarif Vekili, onları elbette bilir ve Millet Meclisinin önüne sererdi.

Nitekim Bay Özel, tezkerede zikredilen sebebin dışına çıkarak, akla gelebilecek bütün mülâhazalara dayanmaktan çekinmemiştir. Eğer bu hayalî suçlardan bir tanesi dahi doğru olsa idi, Vekil, hiçbir kimseyi ikna edemiyen "merasim tertip etme" veya "Üniversite içinde huzursuzluğa son verme" gibi garip bahanelere dayanmakla iktifa eder miydi? Kendisini ve hükümeti

derhal en haklı duruma yükseltecek olan suçlardan, hiç olmazsa bir tanesini zikretmez miydi?!

Menderes'in isnatlarının hakikate yakın bir tarafı bulunsaydı, Maarif Vekili bununla da kalmaz, meslekten ihraç cezasının tabiki için Senato'ya başvurur ve ayrıca meseleyi Adliyeye intikal ettirirdi. Zira böyle bir hareket tarzı, vazifesinin kat'î icabıdır. Aksine hareket, Vekil için vazifeden kaçınma, hattâ vazifeyi kötüye kullanma sayılır. Kaldı ki, 4.12.1956 tarihli Parti Grubu tebliğinde, "Müteşebbisler kimler olursa olsun, behemehal ve derhal tecziye ve tasfiye edilmelerini karar altına aldı" denilmektedir.

O halde neyi bekliyorlar? Harekete geçsinler de, "sabit olan" (10) bu cürümlerden dolayı, suçluları cezalandırsınlar!

Hülâsa: Isnatların tamamen hayal ve vehim mahsulü olduğu, Maarif Vekilinin zımnî şahadeti ve hadiselerle sabittir.

B. Menderes'in bizzat kendi sözleri dahi, isnatlarını, şüpheye yer kalmıyacak surette cerbetmektedir:

1 — Başvekil, aynen şöyle demiştir: "Üniversitede ne okutulur bilmem. Hükümet dönüp bakmaz." (9)

Üniversitede ne okutulduğunu Başvekil ve hükümet bilmezse, derslerde partizan propaganda yapıldığı neticesine nasıl varmaktadır? Hele Maarif Vekili de böyle bir şeyden aslâ bahsetmediğine göre, bu fiiller, Bay Menderes'e metafizik yolla mı malûm olmuştur? Bu apaçık tenakuzu, Başvekilin nasıl tevîl edeceğini, her ilgili gibi biz de pek merak etmekteyiz!

2 — Menderes, ilim hürriyeti bakımından bu kadar önemli bir hadisenin müzakeresinde, aklına ne geldiye derhal ifade edivermiştir. O kadar ki, bazan müzakerenin başında söylediği sözü, sonunda nakzetmiş; hattâ unutarak inkâr etmiştir: Meselâ geçen incelememizde naklettiğimiz üzere, Feyzioğlu'na en sarîh kelimelerle isnatlar da bulunduktan sonra, "onun için vekâlet emrine aldık" diyen Menderes'in kendisidir. Böyle olduğu halde, bir kaç defa kürsüye çıkıp indikten sonra, bu sözleri unutmamış; ve "delil, delil!" diye ısrar edilince, herkesi hayret içinde bırakacak şu sözleri sarfetmiştir: "Muhterem arkadaşlar; derslerde parti tesiri yapılıyor mu, yapılmıyor mu meselesi bahis mevzuu olurken, **sanki ben derslerde parti propagandaları yapıyor iddiası serdetmişim gibi...** (Sağdan: biraz evvel öyle dedin! sesleri). Böyle olursa diye kaide vaz'ettim Çünkü konuştuğumuz mesele tamamen objektiftir." (10).

Menderes'den aynen naklettiğimiz ithamlarda, umumî ve objektif olarak kaide vazetme bahis konusu muydu hiç? Açıkça "bunun için vekâlet emrine aldık" denildikten sonra; bu sözlerle, "Feyzioğlu'na raci olmyan umumî ve afakî ko-

nuşmalar yapıldığını" iddia etmeğe, ne mantık ve ne de lisan bakımından imkân yoktur! Esasen münhasıran Turhan Feyzi-oğlu hadisesine ait bir sözlü sorunun cevaplandırılmasında, onunla alakası olmayan bir takım afaki konuşmaların yeri var mıdır? Zabıtlardaki en açık ve kesin ifadeler karşısında, ortadaki tenakuz asla tevîl olunamaz!

Netice: Menderes'in ittihamları, hiç bir suretle isbat edilmemiş, bilâkis Maarif Vekilinin izahatı ve bizzat Menderes'in sözleriyle cerhedilmiştir. Aradan aylar geçtiği halde, isnat edilen suçlardan dolayı herhangi bir takibata geçilmemesi de, hiç bir tevile yer bırakmamaktadır. Bir demokrasi hükümet, daima hesap verir. Ve bir Başvekil, mühim bir meseledeki isnatlarının hakikat olmadığı anlaşılınca, istifa eder! Fakat itiraf ederiz ki, Menderes'in istifa etmesini gerektiren diğer bazı sebepler yanında (11), bu sebep oldukça hafif kalır.

- (*) Dünya 29.1.1956 S. 4.
 (1) Zabıt Ceridesi S. 189 a bak.
 (2) Zabıt Ceridesi S. 206 ya bakınız.
 (3) Zabıt Ceridesi S. 192 ye bak.
 (4) Bu hususta, **Ulus** 25.2.57 deki izahatımıza bakılması. Esasen daha geçen seneki bütçe müzakerelelerinde, D. P. sözcüleri, yeni bir "siyasî ırk nazariyesi" keşfederek, "bazı öğretim üyelerinin babaları vaktiyle C. H. P. li olduklarından, kendileri de C. H. P. li sayılır" yolunda, dâhiyane bir görüş temsil etmiş ve bu da D. P. tarafından benimsenmişti.
 (5) Vekâlet emrine almanın hakiki sebebi Başvekilin ilk defa Meclis müzakerelerinde ileri sürdüğü gibi, "politikacılık ve partililik" isnadı ise, **6435 ve 6135 sayılı kanunlara katmerli surette aykırı hareket edildiği** itiraf edilmiş olur.

Zira bu sebep Senatoya gönderilen tezkerede zikredilmemiş ve nihaf kararı, Senato değil Vekâlet vermiştir. Bu hususta daha geniş izahat için **Ulus'ta** 25 şubatta yayımlanan makalemizin son paragrafına bakılması.

- (*) 22.8.948 **Çeşme** nutkundan. **Vatan** 23.8.948 S. 4.
 (6) Forum No. 70 S. 11 e bakınız.
 (7) **Zabıt Ceridesi** S. 197, 214, 196, 212 ve 213 e bakınız.
 (8) Bu hususta **Ulus'un** 5 Mart tarihli sayısındaki makalemizin 9 numaralı notuna bakınız.
 (9) **Zabıt Ceridesi** S. 214
 (10) Evet tebliğde, şayanı hayret bir surette, Anayasa ve Kanunlara aykırı olarak, suçların " s â b i t " olduğundan bahsedilmektedir.
 (11) Parti ve hükümet programlarının tam aksi istikametteki icraat hakkında, bu sayının başyazısına bakınız.

İncelemeler

İcra Organı Karşısında Hâkimlerin İstiklâli

III

Dr. Münci KAPANİ

Bu yazı, Türk Hukuk Kurumu adına Dr. Münci Kapani tarafından hazırlanmış olan, fakat Valilikçe menedildiği için verilemeyen konferansın tam metninin devamı ve sonudur.

Bugünkü Hâkimler Kanunu bir kısım hâkimleri tamamen teminatsız bıraktıktan başka, diğer hâkimlere bahsetmiş olduğu teminata da bazı mühim istisnalar tanımıştır. Bunlardan birisi, 81 inci maddede yazılı olan ve hâkimlerin, kendi kusurlarından mütevellit olmayan bazı hâl ve vaziyetler dolayısıyla rızalarına bakılmaksızın inzibat meclisi kararı ile buldukları yerden başka bir yere nakledilebileceklerine dair olan hükümdür. Kendi kusurundan mütevellit olmayan bir hâl ve vaziyet dolayısıyla bir hâkimin rızası hilâfına nakli, ve bahusus bu hâl ve vaziyetin tesbitinin sübjektif ve takdir ölçülerle yapılması, şüphesiz ki, hâkimlerin «muvafakatlari olmaksızın terfi suretile dahi olsa mevki ve memuriyetlerinin değiştir-

lemeyeceği» hususundaki teminat hükmünün bir hayli zayıflatmaktadır.

Aynı teminat hükmünün daha mühim bir istisnası, hâkimlerin Adliye Vekili tarafından Vekâlette idarî bir vazifeye tâyin edilebileceklerini, ve Vekâlet hizmetinde buldukları müddetçe «haklarında idarî meslekte bulunan memurlara müteallik umumî hükümler tatbik» olunacağını deriş eden 72 nci maddede mevcuttur. Her ne kadar, tatbikatta, idarî vazifeye nakledilecek olan hâkimlerin umumiyetle muvafakatleri alınmış ise de, sarahatsızlık dolayısıyla yanlıs bir tefsirle, Adalet Vekiline, mühim bir davaya bakmakta olan bir hâkimî vazifesinden alarak Vekâlette bir masa başına getirmek imkânını verebilecek olan bu maddenin bugünkü şekliyle sakat ve tehlikeli bir hüküm ihtiva ettiğini gözden uzak tutmamak lazımdır.

Nitekim, bundan bir kaç sene önce, Hâkimler Kanununun diğer bir maddesi, böyle hatalı bir tefsirle az kalsın bütün teminat müessesesini temelinden yıkacak bir duruma yol açıyordu. Filhakika, hâkimlerin müddeiumumiliğe nakillerine imkân veren 62 nci madde, Adalet Vekâleti ve bilâhare B.

M. M. Adalet Komisyonu tarafından, hâkimlerin bu hususta muvafakatlarının alınmasına lüzum olmadığı yolunda tefsir edilmiş ve hatta 1953 senesi başlarında bu yolda tatbikata dahi geçilmişken, Büyük Millet Meclisi 23/1/1956 tarihli kararı ile bu sakat anlayışı düzelterek, yaratılmış olan vuzuhsuzluk ve huzursuzluğa nihayet vermiştir.

Teminat müessesesinin umumî esaslarına ve bunların bizdeki tatbik şekli ile istisnalarına böylece işaret ettikten sonra, mevzumuzla doğrudan doğruya alakalı diğer iki hususa da temas etmemiz lazımdır.

Bunlardan birincisi terfi meselesidir. Terfiin, adaletin istiklâli bahsindeki rolü hiçbir zaman küçümsenemez. Bu istiklâlin tam olması için, hâkimin azledilmemek ve yerinden oynatılmamak hususunda olduğu kadar, terfi hususunda da huzur ve istikrara kavuşturulması icabeder. Hatta, bir görüşe nazaran, daimî surette zihni işgal eden terfi ümit ve kaygısı, hâkimlerin istiklâlini, vazifeden azledilmek korkusundan daha fazla haleldar edebilir.

Bu kaygıyı hâkimin zihninden silmek ve dolayısıyla istiklâlini takviye etmek için en kestirme ve radikal çare, hâkimlerin terfiini kabul etmemektir. Bu fikir, doktrin sahasında hararetli taraftarlar bulduğu gibi, tatbikatta İngiltere ve Birleşik Amerika

gibi bazı devletle. de bu yola gitmişlerdir. Filhakika, mezkûr memleketlerde, hâkimler için terfi, bir kaide ve müessese olarak tanınmamıştır. Bunun neticesi olarak, bir defa muayyen bir vazifeye tâyin edildikten sonra artık hükümetle alâkası kesilen hâkimin icra organı karşısında son derece kuvvetli bir mevkiye sahip olduğu müşahede edilir. Ancak, bu usulün her yerde tatbikine imkân yoktur. Diğer taraftan, hâkimler için normal bir terfi sisteminin kabulü lehinde de kuvvetli sebepler ileri sürülebilir.

Şu hâlde hâkimler için terfi büsbütün kaldırmağa imkân görülmediği, veyahut da bu, arzuya şayan bulunmadığına göre, yapılacak şey, terfi mümkün olduğu kadar objektif esaslara ve belirli kaidelere bağlamaktır. Herşeyden önce, hâkimlerin terfiini icra organının elinde bırakmamak lâzımdır. Terakkisini hükümetten bekleyen veya herhangi bir suretle iktidarın lûtfuna muhtaç bulunan bir hâkimin tam bir istiklâlâle sahip olamayacağına şüphe yoktur. Binaenaleyh, terfi hususunda karar salâhiyetinin müstakil bir heyete verilmesindeki lüzum aşikârdır. Diğer taraftan terfi sıralarının bu heyet tarafından tesbitinde de mümkün mertebeye sübjektif ölçülerden uzaklaşılması ve gene imkân nisbetinde otomatik bir terfi sistemine geçilmesi lâzımdır.

Şimdi zikretmiş olduğumuz sebepler dolayısıyledir ki, birçok memleketlerde, hâkimlerin terfi meselesi, teminat meselesi kadar mühim bir mevzu olarak ele alınmış, ve bu meselenin, hâkimlerin istiklâlî prensibine en uygun bir şekilde tanzimine çalışılmıştır.

Memleketimizde, bu sahada muhtelif deneme ve değişikliklerden sonra, bugünkü terfi sistemimizin eskiye nazaran bir hayli ileri gitmiş olduğu söylenebilir. Ancak, Hâkimler Kanunumuz, terfi bahsinde icra organının rolünü tahdit hususunda oldukça itina göstermekle beraber, teminat bahsinde olduğu gibi, burada da mühim bir istisna yapmış, ve hâkimliğin en yüksek kademelerinin anahtarlarını doğrudan doğruya icra organının eline tevdi etmekle kurmuş olduğu sistemi noksan ve sakat bırakmıştır. Filhakika, Hâkimler Kanununa göre, birinci sınıfa ayrılmış bir hâkimi Temyiz Mahkemesi âzalığına terfi ettirmek Adalet Vekilinin elindedir. Keza, Başmüddeiumumi ile Daire reislerini de Adalet Vekili intihap eder. Temyiz Mahkemesi Birinci reisinin intihabı ise, İcra Vekilleri Heyetine aittir. Biraz önce de söylediğimiz gibi, terfiini İcra organına bekleyen bir hâkimin tam bir istiklâl ile hareket edemeyeceği şüphe götürmez bir hakikattir. Bu bakımdan, Hâkimler Kanununun mezkûr hükümleri, muhtelif vesilelerle bizat yüksek hâkimler tarafından

pek haklı olarak tenkit edilmiş, ve bu usulün, adalet cihazının istiklâlî ve hâkimlik teminatı ile telifine imkân olmadığı ısrarla belirtilmiştir.

Mevzuumuzla yakından alâkalı ikinci bir mesele de adli disiplin meselesidir. Geniş bir adliye teşkilâtına ve muhtelif sınıf ve derecelere ayrılmış kalabalık bir hâkim kadrosuna sahip olan memleketlerde kendisini zarurî bir müessese olarak kabul ettiren adli disiplin, ortaya nazik ve halli oldukça güç bir mesele koyar: Bir taraftan, hâkimlik vazifelerine ve meslek ahlâkına riayeti temin bakımından hâkimlerin bir murakabe ve disipline tâbi tutulmaları lüzumu tanınırken, diğer taraftan, bunun hiçbir suretle hâkimlerin istiklâlîne halel getirmeyecek bir şekilde tanzimine dikkat etmek lâzımdır. Bunun için ce gene başlıca şart, icra organına bu sahada salâhiyet tanımamak ve müdahalesini kat'î olarak bertaraf etmektir. Zira, hiç şüphe yoktur ki, disiplin bakımından icra organına tâbi olan bir hâkim, diğer hususlarda kendisine ne gibi teminat tanırsa tanısın, tam bir huzur ve istiklâlâle sahip olamayacaktır.

Bu mevzuda da, maalesef, Hâkimler Kanunumuz bu prensibe aykırı olarak Adalet Vekiline geniş salâhiyetler tanımıştır. Filhakika, Adalet Vekiline evvelâ bütün hâkimler üzerinde bir «nezaret hakkı» verilmiştir. Vekil, herhangi bir hâkimi, kendisine isnat olunan fiiller hakkında cevap vermek üzere nezdine çağırabilir, ve hâkim «tayin edilen müddet içinde gelmeğe mecburdur.» Bu maddenin, Vekile, bütün hâkimlere karşı açıkça bir «âmirlik» mevkiî verdiğiine ayrıca işaret etmeğe lüzum yoktur sanırım. Bundan da mühim olarak, kanun, ihtar ve aylık kesme cezalarının Adalet Vekili tarafından verileceğini derpiş etmekle, icra organının bir uzvuna doğrudan doğruya hâkimlere ceza tayin etmek salâhiyetini de tanımıştır. Görülüyor ki, bugünkü sistemimizde, Adalet Vekili, İnzibat Meclisinin yanında ikinci bir disiplin mercii olarak yer almaktadır.

Bütün bu söylediklerimizi hülâsa ederek toplu bir hükme varmak istersek, diyebiliriz ki, memleketimizde hâkimlerin istiklâlî ile alâkalı hükümler tamamen kifayetsiz olup, Anayasanın bu hususta vaz'etmiş olduğu prensip hakikî bir mânâ ve değer kazanmamıştır. Tek parti rejimi zamanında çıkarılmış olan bugünkü Hâkimler Kanunu, hâkimlere az çok bir memur nazarile bakmak temayülünde olan zihniyetin izlerini taşımaktadır. Nitekim, hâkimler, maaş, tekaütlük ve mezuniyet gibi hususlarda doğrudan doğruya memur statüsüne tâbi tutulmuşlardır. Diğer taraftan, hâkimlik teminatı bütün hâkimlere teşmil edilmemiş, ve bir kısım hâkimler statü bakımından herhangi bir memurdan tama-

men farksız bir durumda bırakılmışlardır. Teminatlı ve teminatsız bütün hâkimlere müteallik her türlü muamelelerde Adalet Vekiline lüzumundan geniş salâhiyetler tanınmış olması da, yukarıda işaret etmiş olduğumuz zihniyetin açık bir ifadesini teşkil eder. Keza, hâkimlerin meslek hayatlarına taallük eden bilcümle tasarruflar bakımından birinci derecede salâhiyetli organlar olan Ayırma Meclisi ile İnzibat Meclisinde, Adalet Vekâletinin yüksek memurlarına yer verilmesi de, aynı görüşün diğer bir tezahürü mahiyetindedir. Kısaca, bugünkü sistemimizin, umumî vasif ve karakter itibarile, hâkimleri nihai olarak icra organının nezaret ve murakabesine tâbi tutmak temayülünden mülhem olmuş bir sistem olduğu söylenebilir.

Mer'î olan Hâkimler Kanununun bu antidemokratik karakteri ve kifayetsizliği, 1950 denberi işbaşına gelen hükümetler tarafından da zaman zaman idrak ve takdir edilmiş olmalıdır ki, selâhiyetli kimseler, en müttekâmil esasları hâvi müceddet bir Hâkimler Kanununun hazırlanmakta olduğunu ve bunun «kısa bir zamanda» Meclise sevke dileceğini muhtelif vesilelerle resmen beyan etmişlerdir. Ancak, aradan seneler geçmiş olmasına rağmen, böyle bir tasarı henüz Meclise gelmediği gibi, eski sistemde bir tekâmül şöyle dursun, bilâkis, emekliye sevk mevzuunda yapılan değişikliklerle mühim bir gerileme kaydedilmiş, ve güdümlü adalete eskisinden çok daha müsait bir zemin meydana getirilmiştir.

Kanaatimce, Türkiyede sağlam bir demokrasi rejiminin teessüsünün temel şartlarından biri olan hâkimlerin istiklâlî ve teminatı meselesinin bir Anayasa meselesi olarak ele alınması ve halledilmesi lâzımdır.

Bu hususta en iyi hal sureti, hâkimlerin tayin, terfi, nakil ve disiplin mevzuunda her türlü selâhiyeti haiz olmak ve onların istiklâllerini korumakla mükellef bulunmak üzere, Fransada ve İtalyada olduğu gibi, Anayasa ile bir müstakil organın, bir Yüksek Hâkimlik Divanının kurulması olacaktır. Bu şekilde kurulacak bir organ vasıtasile doğrudan doğruya Anayasa ile sağlanacak teminatın, alelâde bir kanunla tanınacak teminata nazaran daha sağlam ve daha tesirli olacağına şüphe yoktur.

Yüksek Hâkimlik Divanının kuruluş ve terkip tarzının tesbitinde Fransa ve İtalyadaki tecrübelerden geniş ölçüde istifade edilebilir. Vaktimizin müsaadesizliği dolayısıle bu memleketlerde kurulmuş olan Divanlar hakkında burada maalesef izahat veremeyeceğim. Yalnız şu kadarını arzedeğim ki, fikrimce İtalyan Yüksek Hâkimlik Divanı umumiyet itibarile Fransadaki muadiline nisbetle daha rasyonel ve teminat bakımından daha müttekâmil bir organdır. Bu itibarla, bizde de, İtalyada olduğu gibi, Yüksek Divanda ekseriyeti hâkimlere vermek, Temyiz Mahkemesi Başreisi ile Başmüddeiumumiyi

tabii aza olarak kabul etmek, buna mukabil Adalet Vekilini Divana ithal etmemek doğru ve yerinde olur kanaatindeyim.

Memleketimizde demokrasinin diğer icaplarıyla birlikte hâkimlerin istiklâlinin de bu şekilde bir yüksek organ vasıtasıyla tam olarak sağlanması, bir Anayasa değişikliğine, tam manasile demokratik yeni bir Anayasanın kabulüne, ve dolayısıyla az çok bir zamana mütevakkıftır. Bu ileri hamlenin ta-

hakkukuna intizaren, hâkim teminatının tarsini bakımından bugün için derhal yapılması mümkün ve zarurî olan birşey vardır: o da, Emekli Sandığı Kanununda yapılan son değişikliklerin ilgası suretile, Adalet Vekiline emekliye sevk hususunda tanınan vâsi selâhiyetin geri alınmasıdır. Bu yapılmadıkça, ve Adalet Vekilinin bir Temyiz azasını dilediği zaman hiçbir sebep göstermeksizin vazifasından uzaklaştırılabilmek se-

lahiyeti bâki kaldıkça, Türkiyede mahkemelerin tam bir istiklâle sahip olduğundan bahsetmek, hakikatin sadece boş bir inkârı olacaktır. Memleketimizde hürriyet rejiminin canlanıp gelişmesine ve medenî dünyadaki mevkiimizin kuvvetlenmesine büyük yardımı olacak bu asgarî şartın bir ân önce tahakkukunu görmek temennisile sözlerime nihayet veriyorum.

İktisadî Gelişmede Devletin Rolü

Prof. Dr. H. C. RICHARD

(Geçen Sayıdan devam)

Bu izahat ile iktisadî sistemin hangisi olduğu suali de cevaplandırılmış oluyor. Gelişmenin liberal iktisat sisteminin serbest piyasası ile teşviki, pratikman mevzubahis olamaz. Çünkü bu takdirde yerli sermayenin azlığı ve teşebbüs ruhunun yokluğu sebebiyle bu gelişmeye öylesine ecnebi iştirakini icap ettirir ki bu da gelişmemiş memleketlerin milliyetçi olan efkârı umumiyesi nazarında milli menfaatlerin feda edilmesi gibi bir mana ifade eder. Diğer ekstrem olan sosyalizm de demir perde dışındaki memleketler için mevzubahis değildir. Çünkü halen söz sahibi olan zümreler buna karşı olduğu gibi böyle bir hareket, garp ten ve bilhassa Amerika'dan maddî bakımdan acı bir tecerrüdü icap ettirir.

Bu sebeple netice, hemen gelişmemiş bütün memleketlerde bir taraftan devlet faaliyetini, diğer taraftan ise her çeşit hususî teşebbüs şeklini ihtiva eden muhtelit bir sistem meydana gelmesidir. Hususî teşebbüs sahasında en fazla, hâlâ tarihe mal olmuş usullerle çalışan yerli teşebbüsler, fakat aynı zamanda büyük çapta modern ecnebi müesseseleri bulunduğu gibi bilhassa ecnebilerle ortaklıklar şeklinde terakkiperver yeni yerli teşebbüsler de vardır ve artmaktadır. İktisadiyatın "resmî sektör"ü umumiyetle devlet faaliyetinin muhtelif derecelerini ihtiva eder. Devlet her şeyden evvel dar manasıyla teşvikçi rolü oynamak tadır. Bu maksatla yeni sanayiın doğması ve mevcutların gelişmesi için lüzumlu şartları temin eder. Bunun için de nakil ve sulama tesisleri, santraller, işçi evleri, hastahaneler, mektepler ve sosyal müesseseler kurar. Bundan başka bazı teşebbüslerin teşvikçisi olarak bunlara sermaye yardımı yapar veya onları dış rekabete karşı korumak için gümrük himayesi ihdas eder, vergi veya gümrükten muaf tutar, onlara hususî döviz kuru ve döviz tahsisi yapar. Bundan başka devlet, hususî sermaye yatırımı ile dış kredilerin yatırımını desteklemek için yeni teşebbüslerin finansmanına iştirâk

eder. Ve nihayet devlet, bîizat müteşebbis olarak bir rol oynar. Bu rolü, bilhassa devletleştirilen ecnebi şirketlerin işletilmesi ile ecnebi sermaye iştirakinin yasak olduğu sahalardaki faaliyetlerinde müşahede edilmektedir.

Eksik Şartlar

Tesbit ettiğimiz bu hususlar bizi, geri kalmış memleketler iktisadiyatında devletin hâkim vaziyetinin doğurduğu en mühim şu iki probleme götürmektedir: 1) Bu memleketlerin sosyal durumlarının hususiyetlerine göre siyasî, şahsî ve ailevî faktörlerin iktisadî tedbirler üzerine olan kuvvetli ve ekseriya tayin edici tesirleri ve bunlardan doğan piyasa durumlarının suniliği ve imalât faktörlerinin yanlış yerlere sevk, ve 2) İktisat politikası maceralarının devlet eliyle para basma ve döviz kurları manipülasyonları yolu ile finansmanı.

Müessir, kanunî veya iktisadî hiçbir frenle durdurulmayan banknot matbaası, ilerlemenin derin siyasî tesirler uyandıracak olan gösteriş cephesini kurmak için hükümet edenlerin eline hudutsuz bir vasıta vermiş benzenmektedir. Sunî ve ekseriya kendi parasını olduğundan daha kıymetli olarak tesbit eden döviz kurları, lüzumlu ithalâtı her zaman kolaylaştırmamakta ihracatı ise kösteklemektedir. Muazzam fiat, ticaret ve döviz kontrol cihazları ile sosyal ve kredi politikası müesseseleri ve diğer devlet teşekküllerinin kurulması, temettülerin, işin ehli olmıyan şahıslara geliri yüksek mevkiler şeklinde taksimini ve parazit halinde olan ve her türlü teşebbüsü köstekliyen bürokrasinin genişlemesini mümkün kılar ve böylece umumi hayatın bütün sektörlerinde sayısız ahlâksızlık fırsatları doğurur. Bu memleketlerin bir çoğunun resmî daireleri, ananevî devlet şekillerinin «emmi-dayı iktisadiyatı» keyfilliğini, ileri memleketlerdeki modern bürokrasinin ataleti ile birleştirmişlerdir. Tabii bunların bilgi, stabilite ve bitarafliğinden mahrum olarak İç ve dış sebeplerden dolayı itiraz edi-

lemiyen askerlerin hudutsuz talepleri de bunlara inzımam etmektedir. Bir çok geri kalmış memleketin askeri masrafları bütçenin yarısından fazlasını yutmakta, bu da çok mühim iktisadî tedbirleri aksatmaktadır. Tahammülsüz refah araçları ile sayısız siyaset adamlarının, siyaset yapan askerlerin ve bunlarla başı birlik eden elemanların, resmî fonlar ve iktisadî kontrol cihazındaki manipülasyonlarla emeksiz gelir temini hususundaki hırsları öyle bir vaziyet hasıl etmiştir ki bu, prodüktif gelişmeyi teşvik edecek yerde bunu boğacak gibi görünmektedir. Devlet tarafından idare edilen ve adına plânlı iktisat denen bu plânsız sistemin çalılıklarına girildikçe ve böylece politika ile iktisat birbirine karıştırıldıkça milli iktisadiyatı, piyasa iktisadiyatının mantığına ve dünya iktisadiyatının şartlarına uydurmak için onu devlet müdahaleciliğinin koltuk değneği ve zincirlerinden kurtarmağa matuf olan her türlü teşebbüs te gittikçe güçleşmektedir.

Birleşmiş Milletlere ve Amerika Birleşik Devletlerine bağlı bulunan teknik ve müşavere organlarının bu husustaki tesirleri de umumiyetle iyi olamamıştır. Evvelmirde bunlar arasında iktisadî politika görüşleri bakımından bir birlik ve kâfi koordinasyon mevcut değildir. Bundan başka bu teşekküller, geri kalmış memleketlerin güç ve nazik ve fakat çok mühim olan iktisadî politika meselelerine karşı vaziyet almaktan ya çekinmişler veyahut ta Türkiye ile Dünya Bankası arasındaki anlaşmazlıkta olduğu gibi buna teşebbüs ettikleri yerlerde de iyi neticeler istihsal edememişlerdir. Para politikası sahasında ise beynelmilel para fonunun (esasen mahdut olan) tesiri sunî olan döviz kurlarının ve döviz kontrol tedbirlerinin muhafazasından ibaret kalmıştır. Bunlar ise sadece enflasyon neticelerinin sivri uçlarını törpülemekten başka bir mâna ifade etmez. Bu teşekkülün, bütçenin denkliliğine, verimin arttırılmasına ve ihracatın teşvikine ait tavsiyeleri dinlenmemiş ve kıymetlendirilmemiştir.

Kurtuluş yolu

Pek te memnuniyet verici olmıyan bu vaziyet karşısında bir kurtuluş yolu aramak

meselesi meydana çıkmaktadır. Çözüm, her hal ve kârda yeni ve daha büyük millî veya milletlerarası organizasyonlar istikâmetinde aranamaz. Aksine: Yapılacak şey, yerden mantar gibi biten müesseselerin çok mühim olan yaratıcı insan unsuru lehine olmak üzere gerilere atılmasıdır. Yapılması lâzım gelen şey, iktisadiyatın desantralizasyonu ile bürokrasi ve siyasetten kurtarılmasıdır. Yapılması icabeden şey, mes'uliyet sahibi şahsiyetler, küçük guruplar, kültür, meslek, kooperatif ve sendika gibi neviden serbest teşekküller yardımı ile teşebbüs ruhunun canlandırılmasıdır.

Bu sonuncu teşekküller, bilhassa geri kalmış memleketlerde ya kansızlık hastalığına müptelâ veyahutta hükûmetin elinde oyuncaklardır.

Hakikî gelişme işi, müşahhas vazife ve imkânlar hususunda lüzumlu şartların teminine matuf olmak mecburiyetindedir. bu vazifelerin ifası için lüzumlu bilgiye tavassut etmek zorundadır, hususî çözümler

aramak mecburiyetindedir. Bu çözümler, maddî bakımdan ileri olan memleketlerden kopya edilemeyeceği gibi dünyadan bihaber bir bürokrasi tarafından yeşil masa başında da tasarlanamaz. Geri kalmış memleketlerdeki bu devlet «dirijizm» inin neticesi, ekseriya maddî ve sosyal zayıf temeller üzerine oturtulmuş, gayri mütenasip ve verimsiz bir üst yapı inşaatından ibarettir. Bu üst yapı yıkılmazdan evvel, onun temelini takviye etmenin zamanı gelmiştir.

Her türlü gelişme, bir milletin bizzat kendi eseri olmak ve mümkün mertebe onun ananeleri üzerine bina edilmek iktiza eder. Enebiler bu sahada sadece tavsiye ve yardımlarda bulunabilirler. Bu tavsiye ve yardım da ancak şu şartlarla faydalı olabilir: Bu gibi enebilerin çok seyrek olan aşağıki evsafı haiz olmaları lâzımdır: Başka türlü kültürleri ve bu kültürler insanların müşahhas meselelerini onlar gibi duyabilmek, tahammül ve teslimiyet göstermek ve yerli mesai arkadaşlarının itimadını kazan-

mak. Bu gibi ana şartlar mevcut olmadığından, «yukarıdan ve itibarsız hükûmetler üzerinden yapıldığı için bir çok yardımlar tesirsiz kalmıştır.

Hakikî ilerleme, dış yardımın, şahsî ve toplu teşekküller, hususî teşebbüs, kooperatifler, sendikalar ve belediyeler arasında partönerlik ve işbirliği yolu ile teşvikine bağlıdır. Şimdiye kadarkinden daha fazla olarak dikkat nazarlarını teşriki mesaiye dayanan gelişmelerin serbest şekillerine çevirmek çok faydalı olacaktır. Bilhassa bu hususta İsviçreliler çok yararlı olabilirler. Çünkü İsviçreli küçük bir millete mensuptur. Bu milletin ise hiçbir siyasî kudret iddiası yoktur. Buna mukabil İsviçre, asırlarca bu gibi küçük topluluklar halinde çok ve muktesit hareketlerle geniş bir tecrübe hazinesi edinmiştir. Maddî bakımdan geri kalmış milletler, makineleşmiş azametli imalât yerleri ile idare cihazlarının müşahadesinden ziyade bu nevi tecrübelerden müstefit olabilirler.

Ceviren: M. E.

SON İKTİSADÎ GELİŞMELER

İSTİHSAL: Linyit, Maden Kömürü, Çimento ve Ham Çelik istihşâlinde geçen yıla nazaran önemli artışlar göze çarpmaktadır. Buna mukabil, Ham Demir istihşâlindeki artış o kadar ehemmiyetli değildir. Bakır istihşâlinde geçen yıla nisbetle önemli azalmalar müşahade edilmektedir.

İNŞAAT: İnşaat sektöründe geçen yıla nazaran cüz'î artışlar görülmektedir.

ULAŞTIRMA: Bu sektörde demiryolu nakliyatındaki önemli artışlara mukabil, denizyolları nakliyatında önemli azalmalar devam etmektedir.

ÇALIŞMA: İş yerleri ve sigortalı işçi sayısındaki önemli azalmalar, gerek geçen yıla, gerek geçen aya nisbetle devam etmektedir.

FİATLAR: Fiat tereffüleri, bu bahiste evvelce söylediklerimizi tamamen teyit eder mahiyette devam etmektedir. Bilhassa toptan eşya fiat endeksinde geçen yıla nazaran vâki artış önemlidir. 68 inci sayımızda İstanbul Geçinme Endeksi için verilen 1956/XI inci ay rakkamı 154.7 yerine 154.1' olacaktır.

DIŞ TİCARET : İthalât ve ihracatta geçen aya nazaran bazı artımlar vardır. İhracatta geçen yıla nazaran önemlice bir artmanın yanında ithalâtta geçen yıla nazaran büyük bir düşme görülmektedir.

PARA: Tedavül hacmindeki artışlar gerek geçen yıla, gerek geçen aya nazaran çok önemlidir. Altın ve Döviz mevcutlarımızdaki düzelme temayülü ise berdevamdır.

Gerek geçen yıla gerek geçen aya nisbetle altın fiatlarında vâki önemli artışlara mukabil, dolar fiatında geçen aya nisbetle

bir düşme vardır; ancak, hâlihazır kur gene de geçen yılın aynı ayındakine nisbetle yüksektir.

KREDİ ve MEVDUAT: Genel Kredi ve Mevduat Yekûnlarında geçen yıla ve geçen aya nazaran önemli artışlar devam etmektedir. Sadece İpotek Mukabili Krediler ile Vâdeli Mevduatta geçen aya nisbetle cüz'î azalmalar varsa da bu kalemler geçen yıla nisbetle yine de yüksek kalmaktadırlar.

MALİYE: İç ve Dış Dalgalı Borçlarda ve Dış Konsolide Borçlarda geçen aya nisbetle cüz'î azalmalar varsa da bütün bu kalemler geçen yıla nazaran yüksektirler. İç Konsolide Borçlarda ise geçen yıla ve geçen aya nazaran cüz'î bir artma müşahade edilmektedir. (1956'nın X uncu ayına ait Devlet varidatı 265.4'dür.)

NETİCE: Bu sayımızda yayınlanan müş'irler de ekonomimizde enflasyonun ar'au bir şekilde devam ettiğini göstermektedir.

Okurların forumu

Türk İnkılâbı ve Siyasî Partiler

Yazı Kuruluna:

Forum'un 1 Şubat 1957 tarihli sayısında çıkan "İç Politikamızda Asıl İhtiyaç" başlıklı yazınızla iç politika alanında gerçekten çok önemli bir noktaya dokunuyorsunuz.

Bugün gerek iktisadî gerekse siyasî alanlarda içerisinde bulunduğumuz kriz bir zihniyet krizidir. Bugünkü durum, yeni bir zihniyetin, ilim ve demokrasi zihniyetinin milletimizin şuurunda yerleşip kökleşmesi a-

macını güden, ve ancak böyle bir zihniyetin milletin şuurunda yerleşip kökleşmesi bakımından bir mana ve kıymet ifade eden Millî inkılâbımızın gerçekleşmekten henüz çok uzak olduğunu bir kere daha gösteriyor. Bütün davalarımızın başında gelen ana dava budur. Bu davanın hiç olmazsa çözümünü yoluna girilmesi için de, herşeyden evvel, siyasî partilerimizin Atatürk İnkılâbının gerçekleştirilmesi zarureti için kendilerine bir mesele yapmaları gerekmektedir. Halbuki,

FORUM'UN İKTİSADİ MÜŞİRLERİ

SEKTÖRLER	Ünite	Geçen Yılın Aylık Ortalaması	Geçen Yıl Bu Ay	Bir Evvelki Ay	Hali Hazır Bilinen en son ay	En Son Ay	En son aya göre		
							Geçen Yıl Ortalaması Farkı	Geçen Yıl bu ay farkı	Bir evvelki ay farkı
I. İstihsal :									
Linyit (Devlet)	1000 Ton	150.4	145.7	183.9	196.7	XII	46.3	51.0	12.8
Maden Kömürü (Dev.)	1000 Ton	458.0	496.6	495.2	529.2	XII	71.2	32.6	34.0
Çimento (Devlet)	1000 Ton	12.2	15.4	14.6	23.4	XII	11.2	8.0	8.8
Ham Demir (Devlet)	1000 Ton	16.7	17.7	17.2	18.6	XII	1.9	0.9	1.4
Ham Çelik (Devlet)	1000 Ton	15.7	16.6	15.4	22.2	XII	6.5	5.6	6.8
Bakır (Devlet)	1000 Ton	2.0	2.1	2.5	1.9	XII	-0.1	-0.2	-0.6
II. İnşaat :									
Bina ruhsatları	Adet	4915	5076	6694	5247	VII	932	171	-1447
Yüz ölçümlü	1000 m2	515.8	659.8	755.3	732.5	VII	166.7	72.7	-22.8
Kıymet	Milyon TL.	73.4	85.6	100.4	113.5	VII	40.1	27.9	13.1
III. Ulaştırma :									
Taşınan yük D. Y.	1000 Ton	949.0	1237.0	1584.0	1708.0	IX	759.0	471.0	124.0
Taşınan yük Dz. Y.	1000 Ton	97.0	102.0	39.7	36.2	XI	-60.8	-65.8	-3.5
IV. Çalışma :									
İş yerleri sayısı	1000 Adet	19.1	18.9	19.524	14.314	X	-4.7	-4.5	-5.614
İşçi sayısı	1000 Adet	485.0	525.1	546.0	487.0	X	2.0	-38.1	-59.0
V. Fiyatlar :									
Geçinme - İstanbul	1948 = 100	153.0	155.9	156.7	157.0	I	4.0	1.1	0.3
Geçinme - Ankara	1948 = 100	153.0	153.2	158.3	160.0	I	7.0	6.8	1.7
Toptan eşya	1948 = 100	148.0	144.8	158.7	164.0	I	16.0	19.2	1.3
VI. Dış Ticaret :									
İthalât	Milyon TL.	95.0	177.1	73.6	77.4	I	-17.6	-99.7	3.8
İhracat	Milyon TL.	71.1	97.3	94.3	108.1	I	37.0	10.8	13.8
VII. Para :									
Tedavül hacmi	Milyon TL.	2132.5	1985.6	2478.4	2646.8	III	514.3	661.2	168.4
Altın ve döviz mevcudu	Milyon TL.	-171.2	-275.1	-93.1	-86.0	III	85.2	189.1	7.1
Reşat Altını	T. L.	98.39	92.25	119.00	121.00	III	22.61	28.75	2.00
Külçe	T. L.	11.28	11.80	15.05	15.35	III	4.07	3.55	0.30
Dolar	T. L.	10.56	9.25	10.00	9.75	III	-0.81	0.50	-0.25
VIII. Kredi ve Mevduat :									
Umumî Kredi yekûnu	Milyon TL.	5805.2	5604.2	6402.1	6696.7	X	891.5	1092.5	294.6
Ticari kredi	Milyon TL.	3662.7	3663.4	4194.3	4361.6	X	698.9	698.2	167.3
Zirai kredi	Milyon TL.	1558.9	1406.5	1606.3	1732.1	X	173.2	325.6	125.8
İpotek Mukabili Kredi	Milyon TL.	438.7	403.5	444.8	443.3	X	4.6	39.8	-1.5
Sınai kredi	Milyon TL.	144.9	130.8	156.7	159.7	X	14.8	28.9	3.0
Mevduat yekûnu	Milyon TL.	3986.5	3663.3	4449.0	4532.6	X	546.1	2869.3	83.6
Vadeli mevduat	Milyon TL.	690.7	656.6	872.5	852.8	X	162.1	196.2	-19.7
Vadesiz mevduat	Milyon TL.	3345.8	3011.6	3576.5	3679.8	X	334.0	668.2	103.3
IX. Maliye :									
Devlet Varidatı	Milyon TL.	215.1	202.6	209.3	225.5	XII	10.4	12.9	16.2
Hazine mevcudu	Milyon TL.	59.1	73.8	193.3	216.6	XII	157.5	143.8	23.3
Dalgali borçlar (iç)	Milyon TL.	1570.0	1558.9	1610.2	1605.8	XI	35.8	46.9	-4.4
Dalgali borçlar (dış)	Milyon TL.	202.0	206.8	324.0	313.9	XI	111.9	107.1	-10.1
Konsolide borçlar (iç)	Milyon TL.	985.0	990.2	981.4	991.5	XI	6.5	1.3	10.1
Konsolide Borçlar (dış)	Milyon TL.	767.0	771.7	873.9	872.9	XI	105.9	101.2	-1.0

Not : 68. inci sayımızda neşrolunan çimentoya ait rakkamlara hususî sektör istihsalî de dahildir.

hernekadar bugün bütün siyasî partileri-miz Atatürkçü ve inkılâpçı olduklarını programlarının başında usulen belirtmek-teyseler de, aslında hiçbir parti işi tam mânâsıyla ciddiye almamaktadır. Bunun iki sebebi var:

1. İnkılâpların gerçek manasının mem-lekette, hatta aydınların büyük çoğunluğu arasında gereğiyle anlaşılmanmış olması; bunun bir sonucu olarak, inkılâpların bir an evvel gerçekleştirilmesi zaruretine ve bunun için de insicamlı bir inkılâp politika-sının düşünülüp tatbik edilmesi gerektiği-ne samimiyetle inanan kimselerin nisbeten azlığı. (Nabza göre şerbet verme zihniyeti doğrudan doğruya böyle bir fikir ve ruh hâletinden doğmaktadır).

2. Mevcut bütün partilerin inkılâp da-vasının tabiatı ile hiçbir surette bağdaş-mayan bir parti anlayışına sahip olmaları.

Şurası gerçek ki, bugün bütün partile-rimiz şahıs partileridir. İçlerinde hiçbirisi fikrî ve manevî bir benliğe sahip otonom bir kuvvet, bir millî müessese olmamıştır. Herbirisi, memleketi belli bir fikrî temele dayanmadan bildikleri gibi, bildikleri ka-dar idare etmek isteyen insanların iktidara gelmek ve iktidarda kalmak için kullandıkları bir âletten başka birşey değildir.

Bu iki gerçeğin birbirine sıkı bağlarla bağlı oluşu dâvânın önemini tam mânâsıyla ortaya koyuyor. Çünkü bir taraftan, siyasî partiler ister istemez toplum içerisinde bir takım fikrî ve ruhi davranışları olan insan-ların bir araya gelmesiyle teşekkül ediyor-lar. Diğer taraftan, siyasî partiler toplumun belli bir şura varmış teşekkülleri olarak topluma önayak olmak vazifesiyle mükellef-tirler. Yani doğrudan doğruya şahıslara dayanan bir parti anlayışına sahip kimse-lerin bir araya gelip kurdukları ve gene aynı anlayışa sahip kimselerin tuttukları bir parti, bugün, bu anlayışla iş gören bir partinin başaramıyacağı bir vazifeyle karşı karşıya bulunmaktadır. Ortadaki gelişmezlik-ten kurtulabilmek için, bütün güçlüklerle rağmen, mevcut partilerin ötedenberi alıştik-ları parti anlayışını değiştirmelerinden, ve-yahut yeni bir anlayışa dayanan yeni parti-lerin ortaya çıkmasından başka bir yol gö-remiyorum.

Bu yeni anlayışın ilk akla gelen teza-hürü parti programının kazanacağı önem olacaktır. Bir partinin şahısların kaprisleri-ne âlet olmaktan kurtulabilmesi ancak, parti programının usulden bir formalite olmak-tan sıyrılıp partiye belli bir şuur ve belli bir benlik veren, yaşayan bir gerçek olmasıyla mümkündür. Burada parti içi disiplini me-selesiyle de karşılaşılıyor. Bugün partile-rimizde şahsa dayanan bir disiplin eksik ol-madığı gün gibi belli. İçerisinde bulunduğu rejim buhranının en önde gelen sebeplerinden birisi de bu neviden birdisiplin faz-lalığıdır. Halbuki gayesinin şuuruna varmış

modern bir partinin ihtiyacı olan disiplin sı-kı bir fikir disiplindir. İlk bakışta paradok-sal gözükmeyle beraber parti içi düşünce söz ve faaliyet hürriyetinin gerçekten mev-cudiyeti, ve idare ile teşkilât arasında ser-best fikir alış veriş ancak program etra-fında beliren sıkı bir fikir disiplininin mev-cudiyeti ile mümkün olur.

Diğer taraftan, programın inkılâp za-ruretini benimsemiş olacağını farzettığımız göre, inkılâbın kaderini memleketi idare eden kimselerin iyi niyetlerine bırakılma-ması da, partilerin faaliyetlerinin aldığı, alacağı yolun böylece parti liderlerinin iyi niyetlerine, bir başka kelime ile, şansa bırakılmamasıyla sağlanmış olacaktır. Yani inkılâp mücadelesi sadece şahıslara dayan-mayıp, herşeyden evvel fikrî bir muhteva-sı olan şuurlu bir mücadele vasfını ka-zanacaktır. Halbuki bugün hiç bir parti-den inkılâpçı bir parti olarak bahsetmek mümkün değildir. Herhangi bir partinin inkılâpçılığı o partiyi idare eden kimse-lerin belli hiç bir inkılâp felsefesine, hiç bir inkılâp ideolojisine, hiç bir inkılâp prog-ramına dayanmayan şahsî temayüllerine bağlı kalmaktadır. Bunun verdiği sonuç ta, 1935-36 dan bu yana inkılâbımızın geçirmekte olduğu tecrübenin gösterdiği gibi, Türk inkılâbının en şuurlu olması gereken bir devrede gitgide tam bir şuursuzluğa düşmüş olmasıdır.

Yeni bir parti anlayışının ilk akla ge-len tezahürü parti programının kazanaca-ğı önem olacaktır dedim. Forum'un yazı-sında partilerin program ihtiyaçları üz-erinde gereğiyle duruluyor. Fakat ben şah-sen bunun kâfi olacağını zannetmiyorum.

Program, demokratik bir rejimde bir taraftan partiye seçmenler arasındaki münasebette, yani memleketin siyasî faa-liyetinde, diğer taraftan da partinin idare-cileri ile teşkilâtı arasındaki münasebette, yani partinin iç siyasî faaliyetinde rol oynayan bir unsurdur. Bu itibarla siyasî faa-liyetin daha çok teknik bir yanını teşkil etmektedir. Bana öyle geliyor ki aynı zama-da, bütün programlara inkılâp açısından bir-leştirici bir mânâ ve yön verecek bir ideolojiye ihtiyacı var partilerimizin. Bu ide-loji ancak inkılâpçı bir ideoloji olabilir. İç-erisinde bulunduğumuz şartlar, Türk inkılâbının ifade ettiği mânâ ve bu mânâdan ileri gelen inkılâbın bir an evvel gerçek-leştirilmesi zarureti bunu gerektirmekte-dir. Bugün belli, gelişmiş, insicamlı bir inkılâp ideolojisinin eksikliği kütlelerde ve bu arada aydınlar arasında manevî bir boş-luğun belirmesine, ve bu manevî boşlukta şahsî menfaat gözetimi, korkaklık, vurdum-duymazlık gibi davranışların ön plâna geçmesine yol açmış bulunmaktadır. Bu boşluğun doldurulması, menfaat hırsları, korku ve vurdumduymazlıkla mücadele e-

dilebilmesi için, inkılâp mücadelesine yeni bir hız ve şevk, şuurlu bir yön verilmesi için partilerin bir ideolojiye sahip olma-ları ve faaliyetlerini daima ideolojik bir açıdan gözetmeleri lâzımdır. Partilerimiz ancak bu takdirde, milletin belli bir yönde, belli bir şura varmış teşekkülleri olarak, Atatürk'ün başladığı inkılâbın gerçekleştirilmesi işine gereğiyle devam edebilirler.

Tektaş AĞAOĞLU

Muhalefetin İhaneti

Forum Dergisi Yazı Kuruluna,

Bir de muhalefete radyoda söz hakkı verilmeyişinden şikâyet eder dururuz. Han-gi muhalefete?!.. İyi ki verilmiyor... Ya ve-rilmiş olsaydı, koskoca ana muhalefet par-tisi liderinin, koskoca İnönü'nün bütçe mü-zakerelerinde iktidara kur yapısını günü-gününe kulaklarımızla dinlemiş olacaktık; muhalefete bağlanan umudlarımız ve onun gadra uğrayışından ötürü topladığı sempati iki gün önce kaybolup gidecekti Hiç de-ğilse şimdi, bütçe müzakerelerinde "Parti-lerarası Bahar Havası" avuntusuyla tedavüle çıkarılan neticesiz vaziyeti, gazeteler va-sıtasıyla Erzincan'da iki gün sonra öğren-dik. Öğrendik ve üzüldük. Umudlarımız kırıldı. Bu, yalnız benim kanaatım değil.. Çevreme bakıyorum; hemen herkes umud-suz, üzgün, muhalefete kırgın..

Ticaret Vekâleti bütçesinin müzakeresi dahi sessiz sedâsız geçmiş... Ne Millî Korun-ma Kanunu, ne dış borçlar, ne hayat pa-halılığı... hiçbiri, hiçbiri istikbalin iktidar adayı parti tarafından ciddi şekilde tenkit edilmemiş. O muhalefet partisi ki, en çok bunlardan şikâyetçi görünürdü. Ve bu ko-nular, halkı, geniş kitleyi doğrudan doğruya ilgilendiren dertlerdi. Dertlerinin ifade-sini bekleyen bizler, muhalefetin sihirli sü-kûnetiyle karşılaştık.

Partilerarası bahar havası... Hemen her yıl bütçe müzakeresi sırasında ortaya çıkan bu politik manevraya artık Erzincan'daki Sarı çizmeli Mehmetağa bile kanmamaktadır. Bahar havası diye birşey bahis konusu ise, bunu getirecek olan artık sadece iktidardır, muhalefet bu konuda yapabileceğini yapmış-tır. Büyük politikacı, "Olgun Devlet Adamı" Sayın İnönü, bu konuda geçmiş yılların tec-rübesinden nasıl olur da ders almamış olur?.. İnsanın havsalası kabul etmiyor bunu...

Sonra bakıyorsunuz, aynı günkü gaze-telerde İnönü'nün torunu Ayşe Toker ile çekilmiş bir fotoğrafı..

Acaba sadece bir tesadüf mü? Asla ol-mamalı, olmamasına dikkat edilmeli.

Aydınlar, halk liderleri, politikacılar! Yapmayınız! Dikkatli olunuz! Memleket

hizmet veya ihanet etmek durumundasınız. Vazifeleriniz hizmettir, şahsî endişeleriniz ise ihanettir..

Bedîî Faik hâdisesinde F. R. Atay'ın tutumu henüz hatırlardadır. Metin Toket hâdisesinde bir İnönü tutumu olmamalı. O lursa, memleket hesabına - hiç değilse yaşlı - aydınlardan umud kesme fikri bir ke-re daha hak kazanacaktır.

Bu memleket Erzincan'da, Kars'ta, Hakkâri'de evine elektrik girmemiş köylünün cehaletinden değil, sözde aydınlarm - nabza göre şerbet verenlerin - hissî davranışlarından - yahut ihanetinden, hattâ ahlâksızlığından da diyebilirsiniz - zarar görmüştür. İnsaf edin ama, artık böyle düşünmekte haklı olmayacak mıyız?

Sizler; büyük şehirlerdeki büyük politikacılar, seçkin aydınlarm, önderler... memleket meselelerindeki tutumunuzun halkın üzerinde nasıl bir manevî titreşim meydana getirdiğini bilmez, hattâ umud etmezsiniz. Ama bunu bilin; halkın temsilcisi, sözcüsü olarak davranmak durumunda bulunduğunuzu, her davranışınızın - iki gün, üç gün sonra da olsa - takip edildiğini, şahsî endişelerinize göre davranışınızın halk vicdanında yara açtığını düşünün..

Hükümet adamı.. hususî hayatında fedâkârlık yapacak, gizli işleri olmayacak.. Bunda tamamen haklısınız, haklıyız ve beraberiz.

Ya muhalefet?. Ya aydınlarm? Ya topluma örnek olma durumundaki önderler?. Sizler de aynı berraklıkta olmayacak mısınız? Şahsî ve hissî endişelerden, istikrarsız davranışlardan kendinizi sıyırmış bulunmayacak mısınız?..

İşte sizlerden bunu istiyoruz... Sorumluluğunuz ağır, fakat değerlidir. Bunu yapamayacaksanız sahneden çekilin. İnançımıza ihanet etmeyin!.

A. NAIL - Erzincan

Aydın Kişi Noksanlığı

Yazı Kuruluna,

Forum'da Aydın Kişi anlamı üzerine birçok yazılar yazıldı. Aydınlarmızın, veya aydın geçinenlerimizin görevlerini yapmadıkları, herhangi bir çekingenlik sebebi ile kabuklarına çekildikleri belirtildi. Belirtildi de ne oldu... Hiç.. Yazıldı, çizildi, yine yazılacak, yine çizilecek, sonuç yine hiç olacak. Bu böyle.

Bu güzelim yazılar, aydın demeğe dilimiz varmıyan hangi kişinin içini aydınlattı. Hangi birisine etkisini gösterebildi. Öyle sanıyoruzki yine "eski hamam, eski tas"; yine bugün bu fikri savunan, yarın o fikri savunacak. Çıkarının peşisıra sürük-

lenip gidecek. Çelişmeler içinde bocalayıp duracak. Yine "gelene ağam, gideğe paşam" diyecek. Özel bir şahsiyete sahip olamayacak.

Bu neden böyle: Bunun sorunları çok, çok ama biz yine birşeyler söylemeğe çalışalım.

Bir kere aydının yetiştiği çevrenin yüzde 65 i dahi okuyup yazma bilmiyor. Bilenlerden büyük bir çoğunluk ise ilkel bir gazeteyi okuyup anlayacak seviyede değildir. Aydın dediğimizin pek çokları ise yüksek bir okul bitirmelerine rağmen tahsillerini kafi görerek okuyup incelemeğe zaman ayırmazlar. Okuyanların bir çoğu ise okudukları konunun üzerinde düşünmezler. Böylece de okudukları sindirilmemiş olur. Tabii ki okuduklarının faydalarını göremezler.

Aldıkları ekim (kültür) yetersizdir. Her şişirmeli, yalan, gerçekten uzak sözlere hemen inanıverirler. Veya inanmadıkları halde inandı görünürler de, yanlışlığını, noksanını söylemezler. Nerede ise başındaki şapkadan dahi ürkerler... Birgün gelirki; yaş ilerlemiş, yalnızca midesi için

çalıştığını, Memlekete karınca kuvvetince de olsa kafaları ile faydalı olmadıklarını görünce de üzülmürler ama iş isten geçmiştir. Öğretici ise yetiştirdikleri, usta ise çıkarları kendileri gibi yine ilkel yollar üzere yürüyecekler, Batı ise ekim'de, sanatta çok, çok ilerilerde bulunacaktır.

Topyekün kalkınma memleketçi aydınlarm olacaktır. Böyle aydınlarmız olduğuna inanıyoruz.

İ. Kapıcıoğlu, Adana

"FORUM OKUYANLAR KULÜBÜ"

Okurlarımızdan Meclis Devrim'in geçen sayımızda yapmış olduğu teklife uyararak, birbirleriyle tanışmak ve haberleşmek isteyen FORUM okurlarmın isim ve adreslerini gelecek sayımızdan itibaren yayımlamağe başlayacağımızı memnuniyetle bildiriyoruz. Okurlarmızın bu güzel teşebbüse ilgi göstererek bize yardım edeceklerini ümit etmekteyiz. Bu hususta yapılan diğer teklif ve tavsiyeleri gelecek sayıda kısa bir notla ayrıca izah edeceğiz.

Kültür ve Sanat

Betik Edebiyatı

Nermin MENEMENCİOĞLU

Yüzyıllar boyunca iki edebiyatımız vardı. Büyük toplulukların kaygularını ve sevinçlerini kendi dilleri ile anlatan halk edebiyatı, ve ufak bir zümrenin muayyen kalıplar içinde başkalık hislerini okşayan Divan edebiyatı. Tabii bunların birinden öbürüne sızıntılar olurdu. Fakat hudutsuz saltanat muhafaza edildikçe, bu ikilik devam etti. Ondokuzuncu yüzyılda memleketimize milliyetçilik, tanzimat, ve yavaş yavaş demokrasiye kayan bir takım yeni mefhumlar girince, zümre edebiyatını ortadan kaldırıp daha çok kişiyi ilgilendiren, her kesin dili ile yazılı bir edebiyat kurmağı hedefleyen büyük bir cereyan baş gösterdi. Bu cereyan Namık Kemal'den Orhan Veliye kadar fasılasız devam etti, ve ikinci dünya harbi sıralarında hepimizin anlayabileceği bir edebiyata nihayet kavuştuk. Bu günkü nesil Divan edebiyatını ancak tercüme şeklinde okuyabiliyordu.

Fakat bu Türkleşme, özelleşme cereyanının normal akışı bazı yazar-

lara kâfi gelmiyor. Onlar çoktan beri Türkleşmiş sayabileceğimiz kelimeleri bile çıkarıp atıp, yerlerine bizim kültür çağlarımızdan geçmemiş olan başka Türk toplulukların lehçelerinden alınmış, veya büsbütün uydurma kelimelerle bir edebiyat yapmağe çalışıyorlar ki, bu edebiyata Betik edebiyatı diyeceğim. Betikcilerin gayeleri çeşitlidir: Arap, Acem tesirlerinden büsbütün uzaklaşmak, ortaya tam 'millî' bir dil getirmek; yirminci yüzyılda çok zenginleşen hayatımızı anlatmak için mevcut kelimelerin yetmediğinden yep yeni hislere, fikirlere mukabil bulmak. Bir de Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat kuşağını geride bırakarak, 'bam başka' bir edebiyat, daha karışık, daha müphem özellikleri olan, daha derin bir bütünlüğe giden bir edebiyat yaratmak arzusu var. Bu arzunun bir ip ucu bütün batı memleketlerinde ikinci dünya harbinden sonra beliren bir görüşdedir. (Yani Türkiyeye mahsus bir görüş değildir.) Bir ip ucunu da

kendi edebiyatımızda aramalı: Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifatların artık işi bitmiş sayılmasının, onlara karşı bir tepkinin, ifadesidir. Artık halka yaklaşabileceğimiz kadar yaklaştık, şimdi de her kesin anlayamayacağı şeyleri anlatalım. Yeniden bir zümreye hitabetmek kaygusu ortaya çıkıyor, bu sefer saray zümresi değil de, aydınlar zümresi (daha doğrusu, aydınlar zümresi içinde ufak bir grup.) 'Dil, yazın, dörüt, bilim, hepsi bunların seçkinler içindir, bilirsiz çoğunluk için değil, kara kamu için değil, deniliyor. (Ataç, Ulus, 3 Mart 1957.) Ve Divan edebiyatını lügatsız okuyamadığımız gibi, Betik edebiyatını da sözlüksüz okuyamıyoruz, hattâ sözlüklerde bile bulamadığımız kelimelerle karşılaşılıyor.

Bu kadar büyük devrimlerden geçtik ve geçmekteyiz. Şüphesiz dilimiz de yenileşecek, bu gerçeği burada inkâr etmek ve ya ona karşı gelmek bahis konusu değil. Sadece okuduklarını anlamak isteyen bir okuyucu sıfatı ile yazı dünyamızdaki bazı problemleri incelemeğe değer meseleler olarak ortaya atmak arzusundayım.

Evvelâ, yaşadığımız yüzyılda 'millî' diye bir diğ varmı? Bir millet varmıdır ki kullandığı dilin kökleri yalnız ve yalnız kendi kültüründen olsun? Eskimolara bir millet diyebilirsek, belki onların dili öyle bir dildir - hayat şartları onlara başka milletlerle temas etme imkânlarını pek az verdiğinden. Fakat onlar bile bazı Anglo - Sakson terimlerini kullanıyorlardır, ve kendilerine en yakın olan medeniyetle temasları arttıkça, daha çok kullanacaklar.

Eskimoların lehçesinden tam farklı olarak, batı dünyasında en çok konuşulan İngilizceyi alalım: 'Oxford Dictionary' de bulunan 150,000 kelimenin kökleri nerelerden geliyor? Esas Anglo - Sakson kavimlerinin lehçesine aşılana Yunan ve Latin dillerinden gelebilir - her dilin esasları vardır. Fakat yüzyılların tarihi ve kültür gelişmesi İngilizceye daha neler ilâve etmiş - Asur, Sanskrit, Ürdü, Arap, İskandinav, Fransız, Alman, İspanyol, İtalyan, Rus, Leh, Japon, Türk dillerinden gelen kelimeler. Anglo - Sakson yazarı bunların hepsini İngiliz diye kabul eder, ve anlatmak istediği şeyleri bunların hangileri ifade edebilirse, onları kullanmaktan çekinmez. 'Öz' Anglo - Sakson diline dönmek, mavilerle boyalı, hayvan postlarına bürünmüş Britanya kavimlerinin kültürüne dönmek demektir. Halbuki biz Birleşmiş Milletler, kıt'alar arası ticaret, radyo, televizyon ve uçak çağında yaşıyoruz.

Betik edebiyatı yazarlarından biri (yani kitaplar dışında mevcut olmayan, mânaları parantez içinde izah edilen kelimeler kullanan yazarlar) diyor ki: 'Şiirde yeniliği dillerden öteki alanlarda aramayı zor anlarım. (İlhan Berk, Şiir Dili, Yeditepe, 15 Şubat 1957.) Sonra da dili değiştirmekle neler yapılması istediğini şöyle anlatıyor: 'Yeni bir şiir dili belki tılcıkların anlamların sarsımayadeyin gidecektir. İlk anda da, Türkçenin bilinen kepleri, tümce köğük kepleri, yerinden oynatılacak. Sonra da Batı dilleriyle onlara benzete benzete Türkçeyi kuracağız. Şiirimizin Batı ile atbaşı gitmesi hikâyesi de böyle anlaşılır.' Yazar Orhan Velinin, Cahit Sıtkının, konuştuğumuz dili kullandıkları için, 'dillerine dil' diyemiyor, Rimbaud, T. S. Eliot, Dylan Thomas'ın yeni bir şiir dili yarattıklarını kabul ediyor. Halbuki bu batı şairleri, bizde Orhan Veli grubu gibi yeni şiir dillerini hiç bir yeni kelime uydurmadan yarattılar. Yeni kalıplar, yeni ahenkler, beraber görmeye alışmadığımız alışamadığımız kelimelerin birleşmesi, fazla alışdığımız kelimelerin atlanması, başka sanatlardan, sinema, radyo tekniğinden faydalanmalar - işte bu cihazlarla yeni bir şiir dili kurdular. Maksat aynı şeyi başka kelimelerle söylemek değil, maksat başka türlü düşünmek. (Oktay Rifat Perçemli Sokakda bizi bildiğimiz kelimelerle başka türlü düşünmeğe sevk ediyor. O kelimelerle kim bilir daha neler yapılabilir.)

Fen terimleri dışında, kelimelerin mânası bile değişebilir. Yaşayan kelimeleri bir çok görüntünün, bir çok fikir zincirlemesinin kestirmesi olarak kullanırız. Şairlerimiz bunlara daima yeni görüntü, yeni fikir zincirlemesi ilâve edebilirler. Fakat şiirlerini sırf geçmişi olmayan kelimelerle yazarlarsa, düşüncelerini bize olduğundan daha küçük, daha fakir olarak aksettirmiş olurlar. Turgut Uyar haklı olarak şiirde görüntüden başka şeyler de aramamız gerektiğini söylüyor. (Forum, 1 Şubat 1957.) Doğru, ama hiç görüntüsüz de şiir olurmu? Şairin iç âlemine yalnız bir sürü seslerle mi gireceğiz?

Uyar, Orhan Veli grubuna karşı duyulan isyanı dilden başka sebeplerde buluyor:

1. Şiirimiz fazla 'kusursuz' oldu, yani kalıpları ezberleyenler artık gözleri kapalı onları doldurabiliyorlar.
2. Konular da, ritimler gibi, kalıplaştı. Hep aynı terane ile Küçük Adamın dertlerini dinlemek bizi tatmin etmiyor.

Bunlar ciddi bir şairi gerçekten isyan ettirecek şeylerdir. Belki de Bay Uyar Küçük Adamdan değil,

onu anlatmak için, yeni de olsa, kullana kullana kuvvetini kaybeden kelimelerden (barış, toplum gibi) usanmıştır. Çünkü kelimeler kullanmakla yalnız zenginleşmez, bazan da eskir, aynı randımanı vermemeğe başlar. Orhan Velinin nesli şiirimize yenilik getirmediyemeyiz. Çok yenilik getirdiler. Fakat olabilir ki onların icadettiği teknik artık son hadine kadar işletildi, o tarz şiirin daha ötesi yok. Aradan yetmiş nesil başka bir dünyada - harbi hazırlayan değil, harp sonrası dünyasında - yaşıyor. Duydukları, anlatmak istedikleri 'tüm' başka olabilir. Yahut da aynı problemlerin başka türlü halledilmesini arzu ediyor, onun için çalışıyor. (Meselâ batı medeniyetine bir an evvel ulaşmak: bu hem yirmi yıl evvelki, hem bu günkü yazarlarımızın saygı değer gayesidir.)

Fakat yazarlarımızın, şairlerimizin çanları kimin için çalıyor? Yalnız kendileri için mi, yoksa git gide genişliyen okuyucu kitleleri için mi? Yazarlarımız bize yenilik getirsinler, hattâ yep yeni duyguları varsa, bize ulaştırmak için bir iki yeni kelime kullansınlar. (Esasen, Dil Kurumu kurulalı hepimiz bir çok yeni kelime kabul etmiş bulunuyoruz.) Fakat Türkçenin keplerini, tümce köğük keplerini yerinden oynatmağa' kalkıştırlarsa, bir boşluk içinde yazarlar, ve eserlerini Divan edebiyatının âkibetine mahkûm ederler. Okuyucu ile alışverişi olmayan, ona hitabetmeyen yazar bir gün yaşar, iki gün yaşar, üçüncü gün belki bir doktora tezi için araştırma konusu olur.

Millî Eğitimimizin Birkaç Meselesi

Cavit Orhan TÜTENGİL

VI. Maarif Şûrası 18 Martta Ankara'da toplanıyor. Son ayların fikir ve eğitim dergileri ile gazetelerinin bir çok makalesinde millî eğitim meseleleri üzerinde durulması bu yüzden. Toplantının gündeminde başlıca iki konu var: Halkeğitimi ve mesleki eğitim. Toplantıya katılanların da yeni bazı meseleler getirmesi beklenebilir.

Millî eğitim meselelerinin, Türkiyenin ana meseleleri arasında yer aldığını söyleyenler sadece eğitimciler değildir. Düünden bugüne, bugünden yarına hızlı bir kültür değişmesi içerisinde bulunan Türkiye'de, bir yanı ile olsun eğitim meselesine değinmiyen bir yurt meselesi bulup göstermek cidden güçtür. Dünya görüşümüze çağdaş toplumlara yetişmek çabamız, halkçılık an-

layışımız eğitim meselesini daima canlı ve yaygın bir mesele halinde ele almamızı zorunlu kılmaktadır. Bunca çabaya ve başarıya rağmen, yapılması gerekenler, yapılanlar yanında azımsanmayacak kadar büyük yük ve çetindir. Bu anlayışı paylaştığına inandığım Maarif Şûrası üyelerine Forum sayfalarından başarılar dilerim.

Eğitim meselelerimiz çok çeşitlidir, şu veya bu şekilde de ele alınagelmıştır. Bu yazıda, birkaç mesele üzerinde durmak, bir meseleyi ayrıntıları ile incelemekten bize daha elverişli görünüyor.

Millî eğitim siyasetimizin yeni baştan gözden geçirilmesine ihtiyaç vardır. Bir yandan, bütün öğretim kademelerindeki okulları, Bakanlık ve teşkilâtı da dahil, içinde demokratik hayatın yaşandığı çevreler haline getirmek, bu çevrelerde demokrasinin istediği özellikte vatandaşlar yetiştirmek; öte yandan, maarifçi gözü ile yakın ilgi bekleyen yurt köşelerinin meselelerini hızla ele almak. Bu arada, bazı bölgelere türkçe öğrenmenin araçlarını, okul içi ve okul dışı imkânlarını cömertçe götürmek lâzımdır. Kültür birliğinin yaratılmasında ortaya çıkacak engellerin eğitim ve öğretim yolu ile giderilmesine çalışmalıyız.

Millî eğitimimiz, temelde, iyi öğretmen yetiştirmek meselesine gelip dayanmaktadır. Öğretmenliği, istenilerek seçilen bir meslek haline getirmek, çeşitli okulların yarınki ihtiyaçlarını karşılayacak öğretmenleri bugünden hazırlamak gerekiyor. Herhalde, Bakanlık teşkilâtı içinde «Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü» adında bir müdürlük kurarak öğretmen okullarını bir elden yürütmek faydalı olacaktır. Yoksa, bir müdüre bir de yardımcı verecek açılan orta okullarla istatistiklerde okul sayısı biraz kabarıp, fakat eğitim ve öğretim bu anlayıştan yaralı olarak çıkar.

Bakanlığın meslekten ayrılan her öğretmen için «Niçin istifa ediyor?» sorusu üzerinde düşünmesi yerinde olur. Birçoklarının ilk bakışta sandığı gibi istifaların tek sebebi düşük ücretler değildir. Böyle olsaydı, öğretmen kadrolarının çoktan boşalması beklenirdi. Gerçekte, destek ve ilgi noksanı, nakillerde anlayış ve adalet ölçülerinden uzaklaşma, başarı ve karakterin idareci olarak yükselmeye yeter sayılmayışı, öğretmenin hor görülmesi sebepleri, ücret azlığından önce gelmektedir.

Öğretmen ve öğrenci bakımından tatil kavramı üzerinde durulmasını gerekli sayıyoruz. Yaz gelince öğrencileri sokağa salan, onların toplu olarak dinlenmesi, eğlenmesi, gezip dolaşması, yetişmesi meselelerine sırt çeviren bir zihniyeti bugün yadırgamamak güçtür. «Tatil Okulları» meselesi, hele büyük şehirlerimizde, zaman kaybedilmeden ele alınması gereken eğitim meselelerimiz arasındadır. Evlerinin penceresi

genişçe bir sokağa bakanlar, uzun yaz tatilinden geçtik, bir haftalık dinlenme tatillerinde bile sokağın öğrenciler için hangi meselelerle dolu olduğunu üzüntü ile hatırlayacaklardır.

Büyük şehirlerimizde ele alınması gereken bir mesele de, eğitimde «problem çocuk» adı verilen öğrenciler için ayrı okullara duyulan ihtiyaçtır. Bu yol tutulursa, özel bir tutumu gerektiren öğrencilerin mecburî ve parası olan ilköğretimden gerçekten faydalanmaları sağlanmış, aynı sınıflarda boş yere yıl kaybetmeleri, üstelik öteki arkadaşlarının yetişmelerine engel olmaları önlenmiş bulunur.

Son yıllarda açılan yeni kollejer bir meseleyi düşündürüyor. Kabiliyetli halk çocuklarının paralı öğretimden faydalanmaları. İlkokuldan sonra kabiliyetli fakat fakir halk çocukları için öğretim imkânları daralmaktadır. Meslek okulları dışında, yüksek öğretime götürebilecek tek imkân parasız yatılı imtihanlarıdır. Öteyandan, yalnız yüksek ücret ödenerek devam edilebilen yerli ve yabancı orta öğretim kurumları da vardır. Bu okulların kapılarının halk çocuklarına kapalı kalması, içtimai adalet ölçüleri bakımından olduğu kadar ilerdeki neticeleri bakımından da gönül açıcı değildir. Bakanlık, yeni açılan kollejlerle yabancı okullarda imtihanla alınacak fakir öğrenciler için belirli ölçüde yerler bulundurmalı, Galatasaray Lisesi gibi bazı okullarda mevcut bulunan kontenjanı mümkün olduğu kadar geniş tutmalıdır.

VI. Maarif Şûrası için hazırlanan dokümanlardan birinde Gezici Köy Meslek Kurslarına ait sayılarla karşılaştık. Buna göre, 1955-1956 öğretim yılında 247 Köy Erkekleri Gezici Meslek Kursuna 3864, aynı yıldaki 502 Köy Kadınları Gezici Meslek Kursuna 14.028 köylü vatandaş katılmışlardır. Bize kalırsa, millî eğitimimizin dikkate değer adımlarından biri de bu gezici kurslar olmuştur. Bu çalışmalara gereken önemin verilmesi yerinde olacaktır.

Yazıma son verirken, küçük bir noktaya ilişmek istiyorum. Şûranın başmeselesi olan halk eğitimi konusunda Köy Enstitüleri ve Halkevleri ile halk odalarından ne şekilde sözedileceğimi bilmiyorum. Umarım ki Halkevlerinin ve halk odalarının yerini tutacak geniş bir «Halk Eğitimi Merkezi» örgütü üzerinde durulur. Halk eğitimi açısından Köy Enstitüsüne gelince, VI. Maarif Şûrası dokümanları arasında yayımlanan Watson Dickerman'ın raporundan aşağıdaki satırları almakla yetineceğim:

«Köy Enstitüsü eğitim alanında önemli bir buluş olup Türk yaşayış ilerlemesine hizmet etmiştir. Daha ziyade iyileştirilmesi tabiatıyla mümkündür. Yapılacak ıslahat müesseselerin mezunlarının yalnız köy çocukları için daha iyi öğretmen olarak değil, aynı zamanda tesirli köy rehberleri ola-

rak yetiştirilmelerine yarayacak olursa Türkiye, benzeri olmıyan bu müesseselerle bir kat daha iftihar edebilir.» (Türkiye'de Halk Eğitimi Hakkında Rapor, Ankara 1956, s. 10-11) Sel gider, kum kalır demişler.

Kaygısız, Korkusuz Boşluklar

Bilge KARASU

Şükriye Dikmen Türk-Amerikan derneğinde bir sergi açtı, «Portrait»lerle «Ağaç» tema'sı arasında bölünen bir sergi... Gerek «portrait» ler gerek ağaçlıklar Bayan Dikmen'in kendine özgü bir yol üzerinde yürüdüğünü anlatıyor.

1955 yılı başlarında açtığı sergide, Batı ile Doğu arasında, Doğu'ya daha yakın resimleri vardı. Boşlukları kararsızdı, dallarla kuşlar, hayvanlar bu boşlukları dolduruyordu, yüzey hareketliliği içeriye doğru pek taşanıyordu. Ancak o resimlerde Doğu'da rastlanmayan bir yalınlık göze çarpıyordu. İşte o yalınlık gelişti, ama ressamı kuruluğa götürmedi.

Gene dümdüz arka plânlara rastlıyoruz. Dümdüz renkler çoğunlukta. Arkaların boşluğu ama, artık sessiz bir boşluk değil. Kararsız, sıkıntılı bir boşluk değil. Yüzeyden geriye doğru bir açılma duyuluyor bize. Renkler arasındaki sert karşıtlık birtakım geçit çizgileriyle bağlanıyor, yüzey bölüntüsü arkadaki yalnızlığı da hareketlendiriyor. Böyle köprülerden yoksun olan portrait'ler bile tam bir boşlukta yüzüyor denemez. Sert karşıtlıklar yeniden yetişiyor yardıma.

Çizgi yapıları kurmak için bir fırsat sayılan ormanlar, korular, bir atın, bir kuşun yahut birkaç kuşun bulunduğu üç resim dışında hayvan yahut insan türünü tanıtmıyorlar. Bu tanınamama, bu ıssızlık, boşlukların, geniş yüzeylerin rahatlığı, düz, taşkın karşıt renklerin duyurduğu dinginlikle birleşince ortaya duyarlı, duygulu bir ressamın duygulu resimlerini çıkarıyor. At'lı resim yeğin bir duygululuk, hiç de acı olmayan bir üzüncüle dolu. İnsansız dünya, nedense birçok ressamlarımızı çekiyor, ilgilendiriyor... Kara selviler, sarı kavaklar, insan eliyle yapılmış ama gene de boş yollar insanoğlunun yaradılışından önceki çağı değil, bugünü ama gene de insanın yanına uğramadığı bir «bugünkü çağı» sezdiriyor. Bayan Dikmen bugünün insanların ormanı, ağacı sessizliği, boşluğun dinginliğini, hayvanların ürüncünü, gerçekten unuttuğuna mı inanıyor dersiniz?

Doğal dünyadan çekip çıkardığı insanı, tek tek olarak, birey olarak Portrait'lerinde ele alıyor Bayan Dikmen. Mavi, yeşil,

turuncu, mor-kahverengi yüzler, saçlar, çizgi yalnlığının aynı zamanda o kişiyi verebilmesi çabası içinden bakıyor size. Bu da bir portrait anlayışı diyorsunuz ama o renkli, gerçek dışı yüzler -tanıdığınız adamların yüzü ise - gerçekten veriyor size o adamların bildiğiniz kişiliğini. Yalnlık, birçok Avrupalı portrait'cinin yalnlık içinde başarabildikleri bir şeyin, burada da başarılmış olduğunu, başarılabilirliğini gösteriyor. Bu portrait'ler içinde bir parçacık daha az yalın, bir parça daha çok gerçekçi, kullanılan gercin pürüzlerini de resme sokan bir erkek portrait'si var, renk düzeniyle de dikkati biraz daha çok çekiyor. Ama bunun karşısında lácivert bir başka erkek portrait'si, gerçek dışı olmasına karşın resim olarak ilgiyi çok çekiyor.

Bayan Dikmen öyle büyük araçlar, büyük yapıtlar ardından koşmuyor ama yaptığı resimlerin kendi resimleri, kendi duygularını, görüşlerini açığa vuran kendi resimleri olduğunu pek iyi duyuruyor.

Sahip ve Yazı İşleri Müdürü:

Nilüfer YALÇIN

Sekreter:

Orhan BALI

İdarehane: Büyük Han, No: 55

Yenişehir — Ankara.

Tel: 27531

Haberleşme Adresi:

Posta Kutusu 131 — Ankara.

Dizildiği ve Basıldığı Yer:

Yeni Matbaa Denizciler Cad.

Ankara.

FORUM

"FORUM'a Abone Olma ve Bulma Kampanyası" na, kıymetli okuyucularımızın gittikçe artan ilgileriyle devam ediyoruz.

ABONE ŞARTLARI :

Senelik abone bedeli (24 sayı) 13.—, altı aylık (12 sayı) 6.50 liradır.

ABONE BEDELLERİ:

Banka Havalesiyle,

— T. İş Bankası, Yenişehir Şubesi, Hesap No. 533 Dj - Ankara

— T. C. Ziraat Bankası, Merkez Müdürlüğü, Hesap No. 328/5858-Ankara.

— T. Ticaret Bankası, Cebeci Ajansı, Hesap No: 420 - Ankara Posta Havalesiyle,

— Posta Kutusu 131, Ankara adreslerine gönderilebilir.

— Ödemeli olarak (İlk sayısını alırken, abone bedelini postacıya ödemekle)

İLÂN TARİFESİ:

FORUM, seçkin bir okuyucu kitlesine hitap eden bir dergi olarak çeşitli müesseselerin ilânlarını da memnuniyetle yayınlamaktadır. Tam sayfa: Net 250.—, yarım sayfa 125.—, çeyrek sayfa: 60.— TL. dir.

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

1957 yılı çekilişlerinde

EVLER

Apartment Daireleri

Zengin Para İkrariyeleri

veriyor!

100 liralık bir hesap 1957 yılında size saadet getirebilir.

Apartment daireleri
Zengin para ikramiyeleri

Ünülü - pamuklu satışlarımızda **10** TENZİLÂT

**MEVDUAT SAHİPLERİNE
EN FAZLA MENFAAT
SAGLAYAN BANKA**

Hesap açtırmakta acele ediniz

SÜMERBANK

Kronik hastalıkların % 50 sinden korunmak kabildir.

Kronik hastalık: İnsanın maneviyatını sarsan en büyük düşmandır! İnsana senelerce çektirir.

Hastalıklı bir kimsenin aile işlerine yardım etmesi, kendisi için de pek faydalı birşeydir.

Ufak tefek çocukluk rahatsızlıkları sıhhsizlik başlangıcı olabilir. Dikkat ediniz!

Kronik hastalıklı kimselerin yarısı 45 inden gençtir. Tanıdıklarınız arasında ailesinde hastalıklı kimseler bulunan kaç kişi bulunduğunu bir düşünün. Hastalık sebebi, kalprahatsızlığı, kanser, böbrek bozukluğu, yüksek tansiyon, sıtma, dizanteri veya barsak parazitleri olabilir. Kronik hastalıkların bu kadar yaygın olmasının sebebi, ilk rahatsızlık belirtilerinin ekseriya ihmal edilmesi ve tedavi başlamadan önce hastalığın ciddi tahribat yapmış olmasıdır. Umumiyetle, tehlike alâmetlerini görüp çocuğu zamanında doktora göstermek anneye düşen bir vazifedir.

Evinizde hastalıklı bir kimse varsa, bu durumuna intibak etmesi hususunda kendisine pek çok yardımınız dokunabilir. Aile hayatının pek çok işlerinde ona da ufak bir hisse ayırınız. Meşguliyet, kendisine, sevildiğini ve ona ihtiyaç duyulduğunu hissettirir ve bu, bildiğiniz gibi, hasta bir insanın maneviyatını çok yükseltir. Hastalığı ne kadar ciddi olursa olsun, bir hasta kendini bir ayağı çukurda vakitini bekliyen faidesiz bir kimse gibi hissetmemelidir. Doktorunuzla elbirliği ederek, hastane tedavisi ve programlı ekzersizlerle ona emniyet ve sevk verebilirsiniz.

Kendinizi korumak için — muntazaman muayene olunuz. Kendinizi ve sevdiğinizizi hastalıklardan korumanız çok basit, çok kolay ve çok ucuza mümkün olan bir şeydir: Senede bir defa kendinizi ve *iki defa* çocuğunuzu doktora muayene ettirin. Bu suretle doktorunuz, fark bile etmediğiniz ve ilerde aylarca hattâ senelerce size ızdırıp çektirecek olan halleri bulup ortaya çıkarabilir. Ailenizi sadece bu yoldan koruyabilirsiniz. Bu sebeble hemen bugün doktorunuzdan randevu alın.

● Squibb adını eczane raflarında olduğu gibi doktorunuzun yazdığı reçetelerde de görürsünüz. Çünkü Squibb, penicilin, streptomycin, vitaminler, anestetikler, hormonlar ile doktorunuzun hayatınızı kurtarmak ve korumak için yazdığı diğer bir çok ilaçları istihsal eden dünyanın en büyük müesseselerinden biridir. 1858 denberi Squibb Araştırma Laboratuvarları, dünyayı ıstıraptan kurtarmak ve sağlık durumunu yükseltmek maksadile ilaçlar bulmakta, ıslah ve istihsal etmektedir.

SQUIBB

İLAÇLARI
1858 DENBERİ